

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

50

Brno 2009

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 50
Volume 50

Číslo 1–2
Issue 1–2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial Board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozlowski,
Alexander Ruttka, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Soňa Klanicová, Marián Mazuch, Ladislav Nejman, Olga Lečbychová,
Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Technical Editors, typography

Pavel Jansa, Ondřej Mlejnek

Software
Software

Spencer Kimball, Peter Mattis, GIMP Development Team 2008: GNU
Image Manipulation Program, 2.6.1
GRASS Development Team 2008: Geographic Resources Analysis
Support System, 6.3.0
Kolektiv autorů 2008: Inkscape, 0.46
Kolektiv autorů 2005: L^AT_EX 2_ε

Fotografie na obálce
Cover Photography

Fotografie levalloiského hrotu nalezeného při výzkumu paleolitické lo-
kality Tvarožná-Za školou. Srov. studii P. Škrdly a kol. obr. 5:1. Foto
J. Špaček.

*A foto of the Levallois point found in the Paleolithic site Tvarožná-
Za školou. See the study of P. Škrdla et. al. Fig. 5:1. Photo by J. Špaček.*

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Královopolská 147
612 00 Brno
E-mail: pv@iabrno.cz

Webové stránky s pokyny pro autory: <http://www.iabrno.cz/pv>

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vydáno v Brně roku 2009

Copyright ©2009 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors.

Obr. 9: Brno-Bohunice. Časněslovanská chata. Abb. 9: Brno-Bohunice. Frühslawisches Grubenhäus.

BRNO (OKR. BRNO – MĚSTO)

Cílem tohoto příspěvku je, obdobně jako v uplynulých devíti letech, souhrnně informovat o výsledcích záchranných archeologických výzkumů prováděných společností Archaia Brno, o. p. s., na území velkého Brna, především v historickém centru města a v prostoru jeho historických předměstí. Perspektivy, koncepce a metodika systematického archeologického výzkumu centra Brna se nezměnila (Merta, Peška, Procházka, Sadílek 2000, 35–36; naposledy pak souhrnně Holub, Kolařík, Kováčik, Merta, Peška, Procházka, Zapletalová, Zúbek 2004, 57–97).

Záchranné archeologické výzkumy v Brně v roce 2008:

Výzkumy prováděné v roce 2008 lze rozdělit do tří skupin: 1) rozsáhlejší plošně exkavované výzkumy; 2) výzkumy realizované v rámci projektu „Sanace brněnského podzemí“; 3) menší terénní výzkumy a dokumentace inženýrských sítí. Jako 4. skupinu uvádíme výzkumy, jejichž terénní části proběhly již dříve, ale v roce 2008 byly zpracovány a vyhodnoceny (obr. 10).

Ad 1) Rozsáhlejší plošně exkavované výzkumy

Pokračoval výzkum na Jakubské a Rašimově ulici (akce A086/2007) započatý již v roce 2007. Uskutečnila se akce v prostoru ulice Nové sady 19–25 (akce A009/2008). Začaly výzkumy Orlí ulice 19–21 (akce A075/2008) a Pekařská ulice 53 (akce A066/2008), které budou pokračovat i v roce 2009.

Ad 2) Sondy dokumentované v rámci projektu „Sanace brněnského podzemí“

V rámci projektu „Sanace brněnského podzemí“, o němž jsme podrobněji informovali v roce 2000 (Merta, Peška, Procházka, Sadílek 2000, 36), byly v roce 2008 realizovány 2 projekty. „Sanovány“ byly bloky 47b, 48b, 68b a 69 – Česká ulice, Joštova ulice (akce A021/2008). Dvě sondy byly položeny na Husově ulici v prostoru chodníku před hotelem International (akce A070/2008).

Ad 3) Výzkumy menšího rozsahu

Ulice Bašty 2 (akce A020/2008), Bauerova ulice (akce A062/2008), Benešova ulice 6, Orlí ulice 34 (akce A099/2007), Besední ulice (akce A036/2008), Božetěchova ulice 1 (akce A003/2008), Božetěchova ulice 2 (akce A052/2008), Božetěchova ulice 2 (akce A087/08), Dominikánské náměstí (akce A079/2008), Husova ulice, Pekařská ulice (akce A041/2008), Hybešova ulice 30 (akce A088/2008), Josefská ulice 15–19 (A111/2007), Joštova ulice, Moravské náměstí (akce A080/2008), Kopečná ulice 41 (akce A012/2008), Kozí ulice 5 (akce A007/2008), Křídlovická ulice (akce A081/2008), Malinovského náměstí 2 (akce A008/2008), Muzejní ulice 2 (akce A073/2008), Spálená ulice (akce A039/2008).

Ad 4) Zpracování a vyhodnocení již ukončených terénních částí výzkumů

V roce 2008 bylo dokončeno zpracování výzkumů, které proběhly v roce 2006 a 2007. Jde o následující akce: Běhounská ulice, Dvořákova ulice, Jezuitská ulice, Kozí ulice (A002/2007), Koblišná ulice, Poštovská ulice (A025/2007), Přízova ulice 4–6 (A040/2006), Šilingrovo náměstí 2 (A005/2006).

Předběžné výsledky jednotlivých výzkumů (akce jsou řazeny abecedně – primárně podle katastrů):

K. ú. Královo Pole

Božetěchova ulice 1, p. č. 594/2, 595 (akce A003/2008). Středověk, novověk. Sídliště, zámek. Záchranný výzkum.

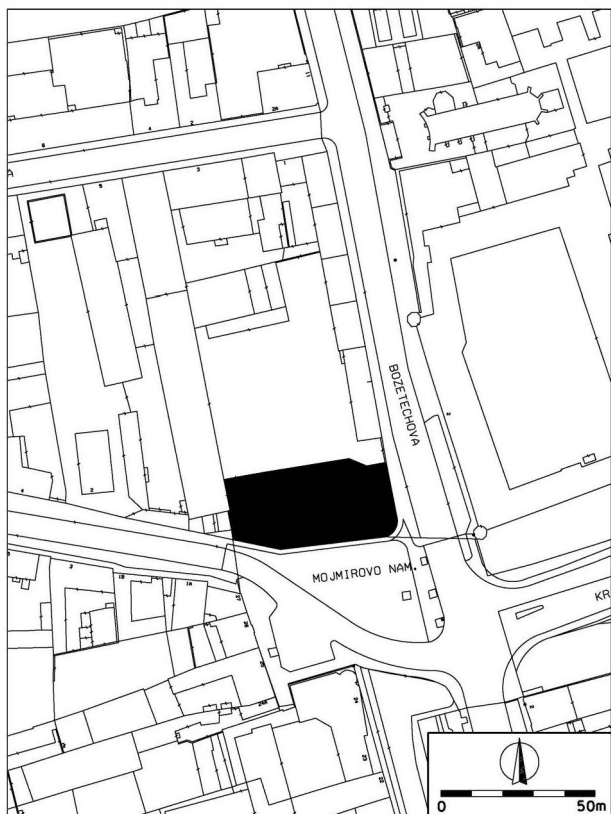
Záchranný archeologický výzkum v prostoru tzv. Zámečku představuje poslední etapu akce probíhající v rámci rekonstrukce bývalého hospodářského dvora kartuziánského kláštera v Králově Poli. Výzkum byl realizován formou dohledu nad výkopovými pracemi (obr 11).

Celý areál se rozkládá na mírném svahu sklánějícím se východním směrem k říčce Ponávce. Geologické podloží je tvořeno sprašovou návějí s nasedajícím holocenním půdním typem. Sledované výkopy byly hloubeny za účelem odvlhčení zdivu Zámečku v šířce cca 0,80–1 m po celém obvodu budovy. Z jižní strany byl patrný nárůst terénu v průběhu novověku. Na severní straně při arkádě Zámečku byl zachycen zahloubený objekt, jehož zasypan byl tvořen mohutnou mazanícovou destrukcí. Nalezenou situaci lze interpretovat jako sklep či sklípek dřevohliněné stavby. Vyzvednuté zlomky keramického materiálu pomáhají datovat zánik této aktivity do průběhu 14. či počátku 15. století.

Dendrochronologickou analýzou vzorků odebraným z odhalených konstrukcí (především z trámových stropů) bylo upřesněno datování nejstarší vývojové etapy Zámečku do 70. let 17. století. Výrazné přestavby lze předpokládat v 60. a 80. letech 18. století (Holub 2008a).

Obr. 10: Plán historického středu Brna s vyznačením výzkumů, které zde proběhly v roce 2008. 1 – Bažty 2 (A020/2008), 2 – Beseďní (A036/2008), 3 – Česká, Joštova (A021/2008), 4 – Dominikánské nám. (A079/2008), 5 – Husova (A070/2008), 6 – Husova (A053/2008), 7 – Joštova, Moravské nám. (A080/2008), 8 – Kozí (A007/2008), 9 – Malinovského nám. 2 (A008/2008), 10 – Muzejní 2 (A073/2008), 11 – Orlí 19–21 (A075/2008). *Abb. 10: Plan des historischen Stadtzentrums von Brno mit Kartierung der 2008 durchgeführten Grabungen.*

Obr. 11: Božetěchova 1 (A003/2008). Vyznačení plochy výzkumu. Abb. 11: Božetěchova-Str. 1 (A003/2008). Bezeichnung der Grabungsfläche.

Božetěchova ulice 2, p. č. 594/2, 595 (akce A052/2008). Středověk, novověk. Klášter. Záchranný výzkum.

V letních a podzimních měsících roku 2008 proběhl v souvislosti s rekonstrukcí objektu tzv. Bednárný v areálu kartuziánského kláštera záchranný archeologický výzkum. Vzhledem k omezenému rozsahu zemních prací byl realizován formou dohledu nad výkopovými pracemi (obr. 12).

Archeologický výzkum objasnil niveletu povrchu geologického podloží (půdního typu) v této části kláštera. Dokumentační práce však byly zaměřeny především k dochovanému torzu suterénního podlaží kamenné stavby Bednárný. Její stáří bylo vyhodnoceno již dříve v rámci stavebně historického průzkumu předcházejícího zahájení stavebních prací (Holub 2007). Kromě výkopu podél západní obvodové stěny stavby, který ji měl odvlhčit, bylo sledováno také těžení klenebních zásypů. To prokázalo druhotné vložení klenby do prostoru suterénu. Původní ploché strop se projevil řadami trámových kapes ve východní a západní stěně objektu. K původní podlaze byla v úrovni 1. nadzemního podlaží vytažena také interiérová omítka s bílou líčkou. Na severní stěně byly pod úrovní terénu odhaleny reliktu exteriérové omítky s kvádrováním. Tuto exteriérovou omítku můžeme snad datovat ještě do první fáze vývoje stavby (14. století). V rámci pozdě gotické fáze byla severní stěna osazena třemi krakorcí nesoucími snad lehkou dřevohlíněnou konstrukci. V rámci stavebních prací byl také vyčištěn propadlý prostor suterénu východně sklepa Bednárný, který uvádí J. Bukovský s D. Cejnkovou (1975, 248) ještě jako přístupný (Holub 2008b).

Obr. 12: Božetěchova 2 (A052/2008). Vyznačení plochy výzkumu. Abb. 12: Božetěchova-Str. 2 (A052/2008). Bezeichnung der Grabungsfläche.

Božetěchova ulice 2, p. č. 2 (akce A087/08). Středověk, novověk. Klášter. Záchranný výzkum.

V rámci odvlhčení zdiva cely A (Bukovský, Cejnková 1975, 240) a přilehlého úseku velkého ambitu v areálu královopolského kartuziánského kláštera byl realizován v listopadu a prosinci 2008 drobný záchranný archeologický výzkum (obr. 13).

Naše pozornost se soustředila na interpretaci a upřesnění stratigrafických vztahů již dříve publikovaných zdiv (Bukovský, Cejnková 1975, 244). V rámci realizovaných výkopů byla odkryta základová zdiva Bukovského cely A1 a dalších dosud neznámých konstrukcí. Nalezené konstrukce lze datovat do období vzniku kartuziánského kláštera, tj. k roku 1375. Archeologickým výzkumem byla zdokumentována patrná stavební úroveň zaniklého objektu a znivelován povrch původního terénu (půdního typu) v tomto prostoru (Holub 2008c).

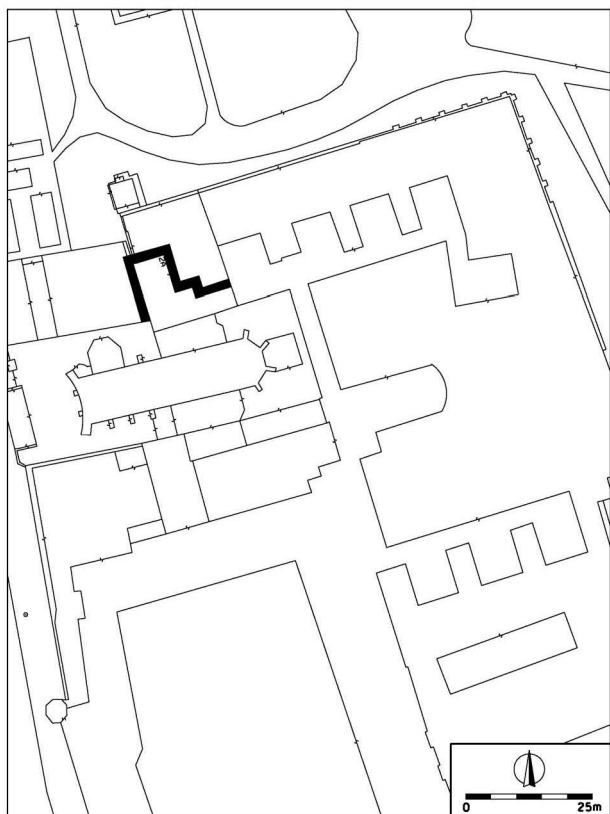
K. ú. Město Brno

Ulice Bašty 2, p. č. 351 (akce A020/2008). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

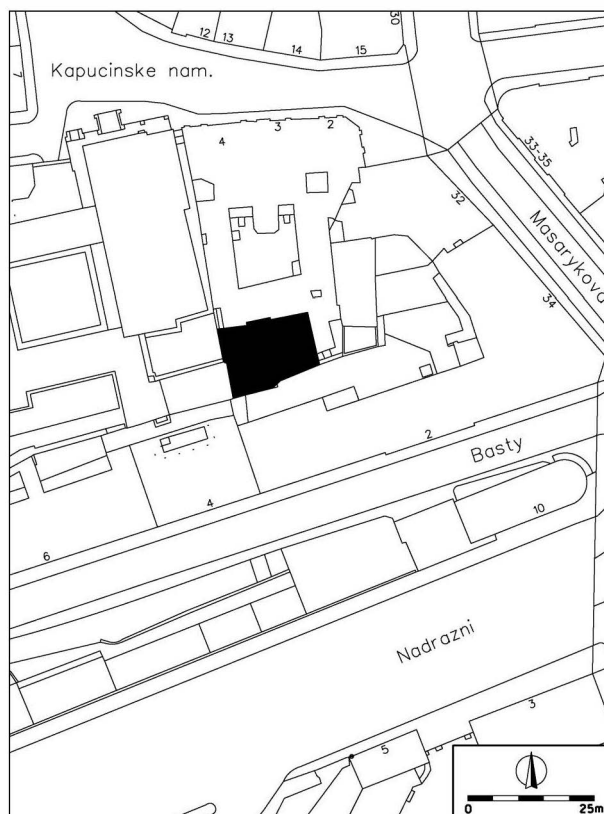
V souvislosti s výstavbou parkovacího domu pro plánovaný hotel Padowetz byl ve dvoře objektu proveden v květnu a červnu 2008 plošný archeologický výzkum (obr. 14, 15).

Lokalita se nachází na mírném jihovýchodním svahu Petrovského vrchu. Z hlediska historické topografie byl sledovaný prostor zahrnut do středověkého města jako součást Brněnské čtvrti (Quartale Brunense) v těsné blízkosti městské hradby a Židovské brány (Porta Judeorum).

Několika objekty (zásobní jámou, sklípkem, atd.) bylo zastoupeno předlokační osídlení Brna z přelomu 12. a 13. století. Z období po založení města pocházely dvě

Obr. 13: Božetěchova 2 (A087/2008). Vyznačení sledovaného výkopu. *Abb. 13: Božetěchova-Str. 2 (A087/2008) . Bezeichnung des verfolgten Aushubs.*

Obr. 14: Bašty 2 (A020/2008). Vyznačení plochy výzkumu. *Abb. 14: Bašty-Str. 2 (A020/2008). Bezeichnung der Grabungsfläche.*

Obr. 15: Bašty 2 (A020/2008). Pohled od jihovýchodu na zkoumanou plochu. *Abb. 15: Bašty-Str. 2 (A020/2008). Blick von Südosten auf die Grabungsfläche.*

potravinářské pece (jedna unikátně zachovaná), několik jam, odpadní jámka a pozůstatky zahloubené hospodářské dřevohliněné stavby. Obytnou zástavbu na parcele reprezentoval částečně zachovaný zděný sklípek z přelomu 13. a 14. století, nacházející se v severovýchodním rohu zkoumané plochy. Opomenout nelze ani nález kamenné studny, která může pocházet již z pozdního středověku, případně raného novověku. Výzkum je v současné době ve fázi zpracování, proto o něm bude podrobněji referováno později (Dejmal, Peška, Sedláčková 2008).

Běhounská ulice, Dvořákova ulice, Jezuitská ulice, Kozí ulice, p. č. 13, 32, 59, 102 (akce A002/2007). Středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

V roce 2008 bylo ukončeno zpracování záchraného archeologického výzkumu prováděného při stavbě „Komplexní regenerace historického jádra – ostatní komunikace - ulice Kozí“. Terénní část výzkumu proběhla od 18. 1. do 10. 7. 2007 (obr. 16, 17).

Archeologický výzkum potvrdil, že svrchní část geologického podloží je v daném prostoru tvořena půdním typem, který dosedá na sprašovou návěš. Při Jakubském náměstí a Jezuitské ulici dosahovala síla půdního typu 0,30–0,40 m. Výzkum rovněž potvrdil starší poznatek o poněkud odlišné výškové konfiguraci původního terénu (Merta 2002, 9). V severní části ulice Kozí se povrch půdního typu nacházel v úrovni 215,10 m n. m. V prostoru před domem Kozí 3 byl povrch již z části odebraného půdního typu zaznamenán v úrovni 213,80 m n. m. Na 75 m tedy terén klesl přibližně o 1 m. To víceméně odpovídá stávajícímu sklonu ulice. Před domem Kozí 2 se povrch půdního typu nacházel v úrovni 211,03 m n. m. Z míst před domem Kozí 3 klesl povrch na úseku o délce 65 m o 3 m. Sklon terénu v jižní části ulice byl tedy přibližně třikrát větší než v severní části.

Nejstarší lidské aktivity pocházejí až ze středověku a souvisejí s životem města. Byl dokumentován nárůst terénu na veřejných prostranstvích. Při Jakubském náměstí a Jezuitské ulici činil 0,60 m. Tento nárůst vznikl navršením odpadních vrstev a šterkových úrovní. Dláždění vyšší

Obr. 16: Běhounská, Dvořákova, Jezuitská, Kozí (A002/2007). Vyznačení plochy výzkumu. *Abb. 16:* Běhounská-, Dvořákova-, Jezuitská-, Kozí-Str. (A002/2007). Bezeichnung der Grabungsfläche.

kvality nebylo zaznamenáno. Dlažba z kamenných kostek pochází až z 19. století. Před domem Kozí 8 byly dokumentovány žlábkové základy do půdního typu. Interpretujeme je jako koleje vyjeté koly vozů. Že se i na veřejných prostranstvích hloubily výkopy, dokládají zachycené jámy. Jejich funkce zůstala neobjasněna. Veřejný prostor byl využíván i k jiným účelům, a to nejen ve středověku, ale i v novověku. Dokazuje to rovněž vápenná jáma ze 17. století, která byla blíže dokumentována výzkumem v roce 2001 (Merta 2002, 8).

Důležité informace přinesl předmětný archeologický výzkum k problematice městské zástavby ulice Kozí. Dokumentoval řadu historických zděných konstrukcí, které jsme rozčlenili do celkem 10 staveb. Nutno ovšem brát zřetel na to, že rozdělení je do značné míry hypotetické.

Podle rekonstrukce O. Vičara (1965, 267) měla být Kozí ulice k polovině 14. století zastavěna pouze na západní straně. Mimo rohové parcely sem mělo být orientováno 6 měšťstí. Východní strana měla zůstat nezastavěna až na obě rohové parcely. K zastavění mělo dojít později. Výsledek vidíme na obraze H. B. Bayera a H. J. Zeisera, který postihuje Brno k roku 1645. Konstrukce, které bychom zařadili do 14. století, byly zachyceny na východní straně ulice, na západní nikoliv. Do jisté míry to může být výsledkem rozsahu výzkumu a omezené schopnosti datovat historické konstrukce pouze na základě jejich charakteru (související stratigrafické situace většinou

Obr. 17: Běhounská, Dvořákova, Jezuitská, Kozí (A002/2007). Pohled od jihovýchodu na ulici Kozí. *Abb. 17:* Běhounská-, Dvořákova-, Jezuitská-, Kozí-Str. (A002/2007). Blick von Südosten auf die Kozí-Str.

chyběly). Nelze vyloučit, že se O. Vičar ve své rekonstrukci mylí. Obdobně bylo třeba na základě výsledků archeologického výzkumu korigovat jeho představu o zástavbě v prostoru východní části dnešního Jakubského náměstí (Merta, Sedláčková, Zúbek 2005).

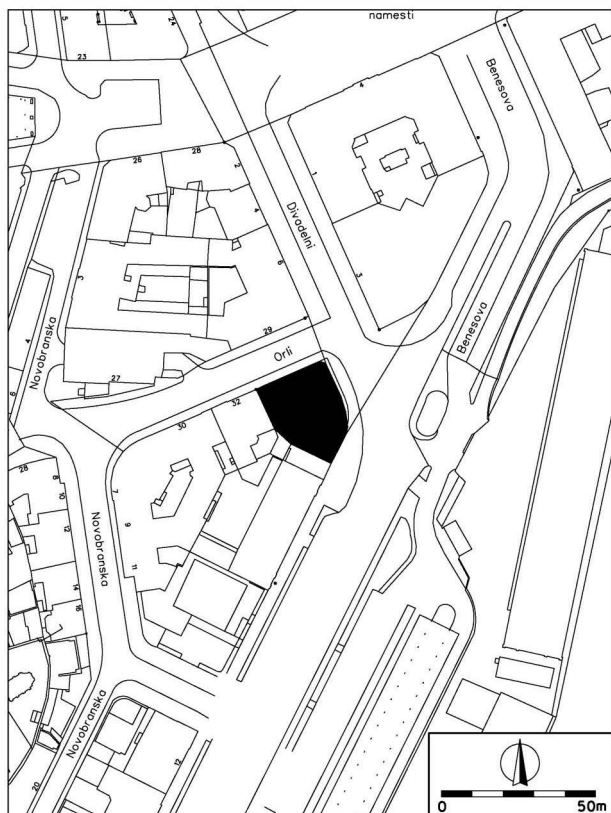
Původní šířku ulice Kozí můžeme rekonstruovat v rozměrech 4,50 (severní vyústění) až 6,50 m (jižní ústí). Jednalo se o komunikaci druhého řádu.

V prostoru vyústění ulic Běhounské, Jezuitské a Kozí byla za účelem rekonstrukce a prezentace obnažena svrchní část vyzdění tzv. Zlaté studny. Písemnými prameny je poprvé zmiňována roku 1358 (Jordánková, Sulitková 1991, 306) a je zachycena na zmiňovaném obraze H. B. Bayera a H. J. Zeisera. Studna byla důkladněji zkoumána při akci A055/2001 (Holub, Merta, Peška, Zúbek 2001; Polánka 2005, 58, 59). Z východu se k ní přimykaly zděné relikty zařízení, které souviselo s pozdějším provozem studny.

Na vodním režimu města se podílely také dokumentované relikty kanalizační sítě, odvádějící odpadní a dešťovou vodu. Šlo o z cihel zděné kanály. Zachyceny byly části hlavního trativodu a dvou přípojek. Pocházejí z 19. století (Černá, Sedláčková, Zúbek 2008b).

Benešova ulice 6, Orlí ulice 34, p. č. 265/1, 267 (akce A099/2007). Středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

V souvislosti s budováním novostavby víceúčelového objektu v nároží ulic Benešova a Orlí proběhl v květnu

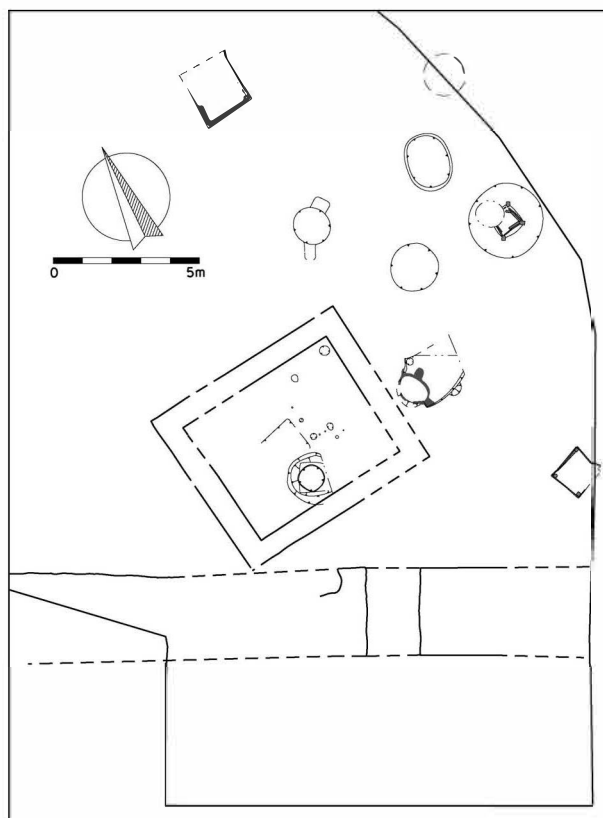

Obr. 18: Benešova 6, Orlí 34 (A099/2007). Vyznačení plochy výzkumu. *Abb. 18: Benešova-Str. 6, Orlí-Str. 34 (A099/2007). Bezeichnung der Grabungsfläche.*

až červenci 2008 záchraný archeologický výzkum. Plocha staveniště se nachází na mírném svahu, situovaném při východním okraji historického jádra města v prostoru před jednou z historických bran (Měšníská brána) brněnského opevnění. Staveniště vymezuje ze severu ulice Orlí, z východu a jihovýchodu pak ulice Benešova. Ze strany jihozápadní je plocha stavební jámy omezena stávající zástavbou obou ulic. Stavební jáma dosahovala maximální hloubky 11 m od současného povrchu terénu (obr. 18).

Na lokalitě samotné byla v minulosti dokumentována dvojice průzkumných sond v rámci projektu „Sanace brněnského podzemí“ bloku 23 (Procházka 1997; 1999). V nejbližším okolí se uskutečnilo několik záchraných archeologických výzkumů. Menší se realizoval při přestavbě budovy JAMU na Novobranské ulici 3 (Zatloukal 1997; 1999). Na parcele, kde dnes stojí novostavba budovy VZP, proběhl v roce 2000 rozsáhlejší archeologický výzkum, který doložil vývoj městského opevnění (Peška 2001; Merta, Kováčík, Peška, Procházka, Sadílek 2001, 87–91; Kolařík 2007).

Nejstarší písemné prameny se vztahují až k polovině 14. století. Tehdy se v prostoru před Měšnískou branou nacházelo jedno z brněnských předměstí – tzv. druhá předměstská čtvrt (Secundum quartale extra civitatem), nazývaná též Před Měšnískou branou (Extra Menesensem) nebo Koželužská (Quartale Cerdonum). Rejstřík z roku 1348 uvádí před Měšnískou branou několik domků. V samotném parkánu u brány měly stát čtyři, další dva domky stály v parkánu u Branky a jistý Hainclin měl dům v příkopu (Vičar 1966, 231). 15. století přineslo brněnským předměstím útlum vývoje. V dů-

Obr. 19: Benešova 6, Orlí 34 (A099/2007). Přehled zkoumaných situací. *Abb. 19: Benešova-Str. 6, Orlí-Str. 34 (A099/2007). Übersicht untersuchter Befunde.*

sledku husitských a pak česko-uherských válek totiž došlo k jejich výraznému poškození a redukci zástavby. V průběhu 16. století sice docházelo postupně k novému rozvoji předměstí, ten ovšem nedosáhl předhusitské úrovně (Kuča 2000, 55–58). Do poloviny 17. století pak bylo pro předměstské osídlení nepříznivé zesilování městského opevnění, avšak naprostou katastrofu představovalo dvojí švédské obléhání v letech 1643 a 1645 a následná přeměna Brna na barokní pevnost. Již před prvním švédským obléháním roku 1643 dalo samo město vypálit a strhnout budovy, které by ztěžovaly přehled obránců a umožňovaly Švédům snazší a krytý přístup. Ještě citelnější byly přípravy na druhé švédské obléhání roku 1645. Vlastní obléhání a vojenské akce pak toto katastrofální poškození předměstí dovršilo. Zástavba již nebyla obnovena, druhá předměstská čtvrt zanikla. Území se dostalo do oblasti, kde byla plánována výstavba nového barokního bastionového opevnění (2. polovina 17. století až 1. polovina 18. století). Opět se zde začalo stavět až po asanaci prstence barokního opevnění ve 40. letech 19. století (Zatloukal 1997; Kuča 2000). Na ploše staveniště vznikl menší dům, který byl nahrazen novostavbou nájemního domu na sklonku 19. století (Benešova, tehdy Nádražní třída 6 a Orlí 34). Ten byl silně poškozen při spojeneckém náletu na strategické cíle v Brně (Zbrojovka, Zetor) 20. listopadu 1944. Po druhé světové válce vznikl na jeho místě parčík, který se zde nacházel až do zahájení stavebních prací.

Vlastní lokalita se nachází na sprašové návěži, sklánějící se mírně jihovýchodním směrem k říčce Ponávce. Na horizont spraši nasedá vyvinutý holocenní půdní horizont. Původní sklon terénu vyjadřují nivelované body

povrchu půdního horizontu, dokumentované v řezech stavební jámy. V řezu P2 byl zachycen povrch na niveletě 202,21 m n. m. (s. j. 150), v řezu P9 201,80 m n. m. (s. j. 101), v případě řezu P8 na niveletě 201,90 m n. m. Na 28 m dlouhé ose severozápad–jihovýchod tak činil rozdíl povrchu geologického podloží cca 0,40 m. V okolí Měniné brány, která stojí přibližně na úrovni původního středověkého terénu, se niveleta povrchu komunikací pohybuje okolo 208,50 m n. m. Na 80 m vzdálenosti od Měniné brány činí převýšení terénu vůči situaci zjištěné na staveništi cca 6 metrů. Zkoumaná lokalita tedy leží na úpatí výrazného terénního zlomu, na kterém je situováno středověké opevnění Brna. Obdobný zlom se zřejmě nacházel poněkud východněji, kde se terén pod ostřejším úhlem skláněl k nivě Ponávky.

V severovýchodní a východní části staveniště bylo zjištěno výrazné zvodnění sprašového podloží, jak to bylo patrné u s. j. 318 a 315 na řezu P17. Na niveletě cca 198,50 m n. m. se objevil povrch šterkových teras Ponávky, které v sobě nesou spodní vodu.

V první etapě výzkumu byla za dohledu archeologa snížena úroveň stavební jámy na niveletu dna sklepů vybombardovaného domu, tj. cca 202,00 m n. m. Odtěženy byly recentní navážky a zdiva někdejší zástavby (s. j. 028). Po odstranění podlahy nejnižšího patra sklepů se lokálně přistoupilo k plošnému archeologickému výzkumu. V odkrytých řezech při hraně stavební jámy (P1, P2, P19) byly sledovány reliktů původního terénu, dochované za základovým výkopem zdiva asanovaného domu směrem do ulice Novobranské a Benešovy. Zachycené souvrství vznikalo dlouhodobým navyšování terénu ve vrcholném a pozdním středověku a v novověku. Nejstarší vrstvy (s. j. 119–P1) se uložily již kolem poloviny 13. století. Poměrně mohutný byl nárůst terénu v průběhu 13. (s. j. 121, 122, 117, 112, 125–P1; 179, 185–P2) a ve 14. století (s. j. 113–115–P1; s. j. 175–178, 181–184–P2). Svrchní partie dokumentovaných řezů vznikaly v průběhu 15. století (s. j. 127–129, 106–108–P1; s. j. 132, 165–P2). Několik situací v řezech indikuje přítomnost zahloubených objektů (s. j. 133, 287–290, 141, 142, 145, 165–173–P2). Na vlastní ploše stavby nebyly takto stratigraficky složité situace dochovány.

Archeologické situace byly v ploše staveniště zkoumány buď z úrovně půdního horizontu, nebo sprašové návěže, podle stavu dochování pod podlahou druhého sklepního podlaží bývalého domu. V rámci časově a technicky omezených podmínek pro realizaci archeologického výzkumu byly zkoumány především reliktů zahloubených objektů. Šlo především o pozůstatky středověkých odpadních jímek, pecí a sklepa domu (obr. 19).

Odpadní jámy byly hloubeny jak na čtvercovém (s. s. j. 012, 014, 020), tak na kruhovém půdorysu (s. s. j. 011, 016, 017, 018, 001, 019, 013). Všechny čtvercové jámy byly opatřeny dřevěnou rámovou konstrukcí s rohovými stojkami a zapaženy dřevěnými deskami.

Odpadní jáma s. s. j. 012 byla vybudována na obdélném půdorysu 1,70 × 1,90 m a vy dřevěna konstrukcí s. j. 914. Ta sestávala z rohových trámových stojek, rozpažených navzájem mezi sebou vodorovnými trámkami. Celá konstrukce byla mezi kostrou a hranou výkopu zapažena svisle kladenými, poměrně širokými dřevěnými deskami.

Nade dnem jámy bylo prozkoumáno souvrství uloženin o mocnosti 1,30 m. Dendrochronologická analýza odebraných vzorků dřev dovoluje uvažovat o vzniku konstrukce jámy v 60. letech 13. století. V případě konstrukčních prvků z dřevin tisu a dubu (vz. č. 229, 914/1, 914/2) je nutné uvažovat o jejich druhotném použití. Pokud budeme počítat s možností, že jedlová dřeva byla pro konstrukci jámy užita primárně (vz. č. 914/3, 914/4, 914/5, 914/6), je možné vznik jámy položit do období krátce po roce 1268. Ze zásypu jámy (s. j. 229, 230) pochází několik dobře dochovaných dřevěných nálezů. Mezi nejzajímavější je možné zařadit pátku dřevěné soustružené misky. Předměty z organických materiálů zastupují dále např. dvě nepárové kožené boty. Jedna z nich je pro území Brna doposud neznámého stříhu.

Další vy dřevěnou čtvercovou jámkou byl objekt s. s. j. 020 o straně 1,20 m. Jeho dochovanou konstrukci s. j. 909 opět představovalo vyztužení na čtyřech rohových sloupcích vypažených vodorovnými břevny. Desky pažení byly v tomto případě kladeny vodorovně. Dosažovaly šířky až 50 cm. Bylo zkoumáno souvrství výplně o mocnosti 2,30 m. Dna jámy nebylo dosaženo pro vysokou hladinu spodní vody.

V posledním případě vy dřevěné konstrukce lze soudit, že se jednalo spíše o studnu (s. s. j. 014, 015, s. j. 908). Jediný vyhodnocený dendrochronologický vzorek poskytl datum smýcení dubu použitého pro stavbu konstrukce nejpozději k roku 1207 (vz. č. 908/1). Vlastní vy dřevěná konstrukce o straně cca 0,75 m, opět se čtyřmi kůly v rozích (s. j. 908), byla umístěna v centru rozměrné kruhové jámy (s. j. 516; s. s. j. 015). Jáma s. s. j. 015 pravděpodobně souvisela s funkcí celého objektu. Zřejmě sloužila jako filtr. Na dně studny byla odkryta kostra psa. Z vlastního zásypu nebyl získán žádný nálezový materiál, který by pomohl datovat její zánik.

U kruhových jímek bylo v případě objektu s. s. j. 011 zachyceno vy dřevění ve formě vloženého sudu (průměr sudu 0,90 metru, zkoumaná hloubka 1,60 m). Velice zajímavé bylo zjištění vyplétané (košatinové) konstrukce v rámci jámy s. s. j. 013. Jáma nebyla z důvodů bezpečnosti práce blíže zkoumána.

U ostatních odpadních jímek kruhového půdorysu nebyly zjištěny stopy po dřevěných konstrukcích. V případě jámy s. s. j. 016 (průměr 1,25 m, zkoumaná hloubka po úroveň dna 2,20 m) byly ve stěnách zachyceny dva do podloží tesané výklenky, směřující severovýchodním a jihozápadním směrem. Dosažená hloubka čela severovýchodního výklenku činila 0,40 m. U jihozápadního výklenku nebylo čela dosaženo z důvodu dodržení bezpečnosti práce. Zkoumaná hloubka výklenku činila 0,30 m. Další plošně zkoumaná kruhová jáma s. s. j. 018 měla průměr 1,65 metru, stejně jako jáma s. s. j. 001. Zkoumaná hloubka činila v případě s. s. j. 018 pouze 0,40 m nade dnem. V případě jámy s. s. j. 001 nebylo dna dosaženo, objekt byl pouze ovzorkován. Jáma s. s. j. 017 měla oválný tvar o délce 2 a šířce 1,50 m. Zkoumána byla pouze v úrovni 0,50 m nade dnem. U ostatních kruhových odpadních jímek, zachycených v řezech obvodových stěn stavební jámy, nelze hodnotu průměru jam vyjádřit.

V rámci plochy staveniště bylo objeveno také několik pecí (s. s. j. 004, 021, 025). Jako nejstarší se jeví pec

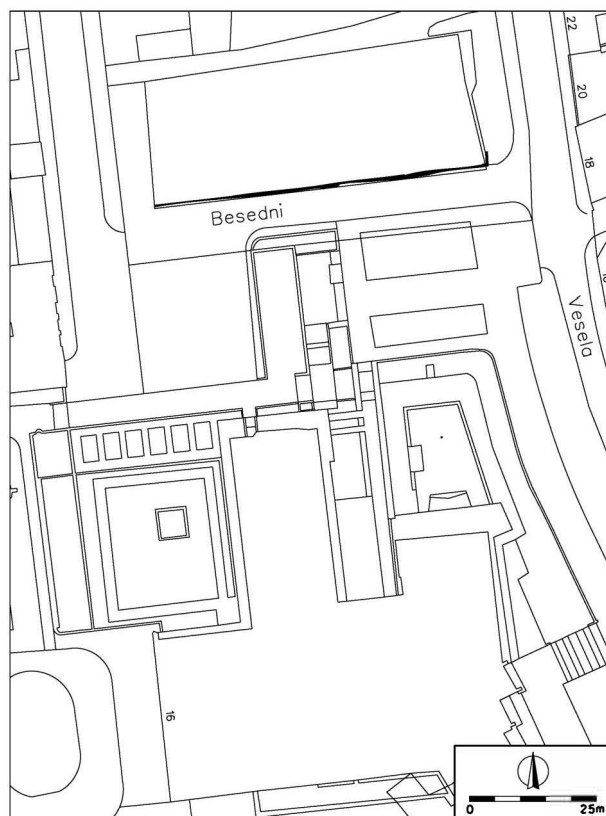
s. s. j. 021, kterou lze na základě nalezeného keramického materiálu datovat do poloviny 13. století. Její funkce nebyla určena. Do 13. století lze snad také datovat pec s. s. j. 004. Byla zkoumána celá její komora a část předpečí. Do sprášového podloží ražená komora měla oválný tvar o rozměru cca 1,10 × 0,95 m. V severním rohu předpečí se nacházela sloupová jáma (s. j. 506), související snad se zastřešením pece. Interpretace pece není opět možná. Pec s. s. j. 025 byla zachycena pouze v řezu P19. Opět se – vzhledem k předpečí – jednalo o mělce zahloubenou níže vypalovací komory. V jižní části předpečí byly pozorovány dva ražené kůly, které mohou indikovat zastřešení objektu či úpravu vstupu.

K nejstarším středověkým aktivitám patřil částečně zkoumaný výkop neznámého účelu s. s. j. 005, jež lze na základě nálezů keramiky z jeho zásypů datovat k polovině 13. století. Jedním z nejzajímavějších zjištění bylo odkrytí polozahloubené části kamenného domu s. s. j. 008. Kamenná konstrukce sklepa (s. j. 904) o síle cca 0,80 m byla vystavěna na obdélném půdoryse o rozměrech 7,30 × 6,10 m a pojena světle běžovou maltou. Dům zanikl požárem v průběhu 15. století, což indikovala mohutná mazaniceová destrukce s. j. 191. Na dně (podlaze) sklepa bylo identifikováno množství kúlových a sloupových jam (s. j. 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538). Zda mohl s provozem sklepa souviset i rozsáhlejší výkop s. s. j. 007, není jasné. Složitější stratigrafická situace se nacházela v jižní části suterénu. V superpozici se stěnou s. j. 904 se nacházel sklípek s. s. j. 023, jež lze datovat do první poloviny 15. století. Celou nálezovou situaci komplikuje fakt, že byla zkoumána ze dvou odlišných úrovní. Výkop sklípku se jevil starší než kruhová jámka s. s. j. 011, výkop s. j. 508 (s. s. j. 009) a jeho zásyp. Tyto aktivity lze snad datovat do první poloviny 15. století. Poslední aktivitou ve stratigrafickém sledu bylo vybudování kamenného polozahloubeného sklepa s. s. j. 008, jehož požárová destrukce náleží snad již druhé polovině 15. století. V prostoru, kde zdivo sklepa překonávalo objekt s. s. j. 023, bylo v základové úrovni zahloubeno a zesíleno na hlínu vystavěnou konstrukcí s. j. 911. Kamenná (popřípadě částečně kamenná) stavba v prostoru předměstí před Měninou branou neměla, jak vyplývá z uvedeného, dlouhého trvání. Lze uvažovat o horizontu několika let. Výkop sklepa s. s. j. 008 porušil ještě jámku s. s. j. 006, z níž se však nepodařilo vyzvednout žádný datačně citlivý materiál.

Nejmladší zjištěné aktivity na lokalitě náležejí 15. století. Posléze až do výstavby barokního bastionového opevnění Brna zůstával celý prostor při hradbách města v této oblasti nezastavěn.

Pozůstatkem bastionového opevnění byla zdiva (s. j. 900, 905) v jižní části staveniště. Probíhala plochou ve směru severozápad–jihovýchod. Jednalo se o jižní stěnu eskarpy bastionu č. IV. Jižně této zdi byl zachycen úsek souvisejícího příkopu (s. j. 529).

Záchranný archeologický výzkum na staveništi polyfunkčního objektu v nároží Benešovy a Orlí ulice přinesl důležité poznatky o osídlení a zástavbě středověkého brněnského předměstí v příhradebním pásu Měniné brány. Vzhledem k dosavadnímu stavu poznání předměstského osídlení mají výsledky výzkumu nezastupitelnou úlohu

Obr. 20: Besední (A036/2008). Vyznačení sledovaného výkopu. Abb. 20: Besední-Str. (A036/2008). Bezeichnung des verfolgten Aushubs.

v oblasti archeologického bádání o středověké podobě města a jeho nejbližšího okolí. Získané poznatky ukazují, že kultura a styl bydlení v nejtěsnější blízkosti města se příliš neliší od situací zjištěných četnými archeologickými výzkumy v jeho vnitřním areálu, vymezeném hradbami (Holub, Merta 2008).

Besední ulice, p. č. 593/2 (akce A036/2008). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

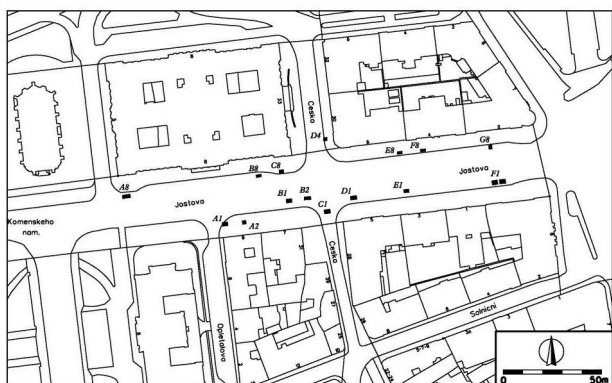
V souvislosti s rekonstrukcí parkoviště v Besední ulici byl v dubnu 2008 podél ulice vyhlouben liniový výkop pro uložení elektrického vedení (obr. 20).

V něm byly následně začištěny a dokumentovány přítomné archeologické situace. Ve většině se jednalo o relikty někdejší středověké a novověké zděné zástavby (Kolařík, Peška, Zúbek 2008).

Česká ulice, Joštova ulice, p. č. 776, 789 (akce A021/2008). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s projektem „Sanace brněnského podzemí“ v uličním bloku 47b, 48b, 68b a 69 se na jaře a v létě 2008 uskutečnil záchranný archeologický výzkum. Bylo realizováno 15 průzkumných sond, z toho 14 na Joštově ulici a jedna v severním úseku ulice České (obr. 21).

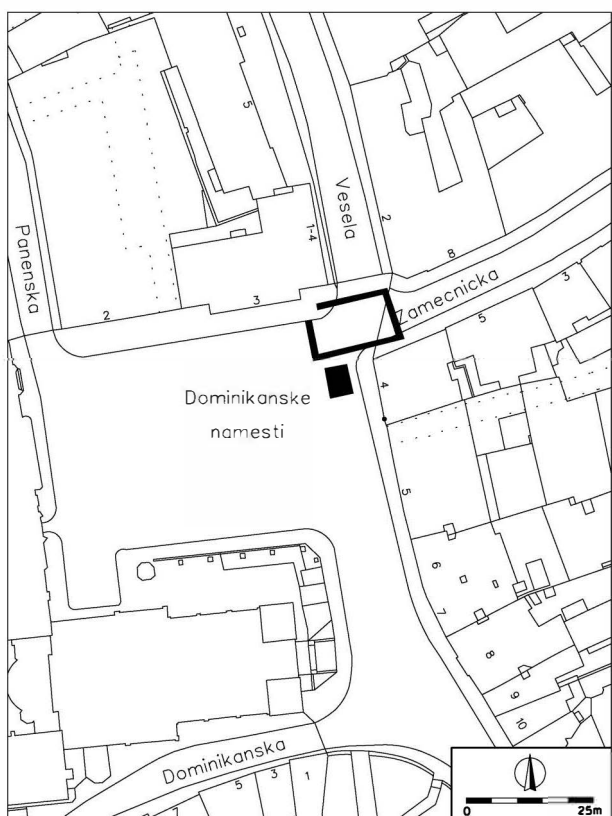
Dokumentovány byly středověké a novověké aktivity, které souvisely s existencí někdejšího historického předměstí Brna. Podařilo se zachytit také části barokního bastionového opevnění, které bylo v daném prostoru vybudováno po zrušení předměstské zástavby. Akce se nachází ve fázi zpracování, proto o ní bude podrobněji referováno později (Kolařík, Merta, Zúbek 2008).

Obr. 21: Česká, Joštova (A021/2008). Vyznačení sond.
Abb. 21: Česká-Str., Joštova-Str., (A021/2008). Bezeichnung der Suchschnitte.

Obr. 22: Dominikánské nám. (A079/2008). Pohled od západu na historické keramické vodovodní potrubí. Abb. 22: Dominikanerplatz (A079/2008). Blick von Westen auf die historische keramische Wasserleitung.

Obr. 23: Dominikánské nám. (A079/2008). Vyznačení sledovaných výkopů. Abb. 23: Dominikanerplatz (A079/2008). Bezeichnung der verfolgten Aushübe.

Dominikánské náměstí, p. č. 509 (akce A079/2008). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V listopadu 2008 byl zahájen archeologický výzkum, doprovázející výstavbu sekundárního kolektoru na Dominikánském náměstí v Brně. Bude probíhat i v roce 2009, proto se o jeho výsledcích bude referovat později (obr. 23, 22).

Husova ulice, p. č. 620/3 (akce A070/2008). Novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s projektem „Sanace brněnského podzemí“ byly v roce 2008 v prostoru chodníku před hotelem International položeny dvě sondy označené jako A1 a A2 o půdorysu 3 × 2 m. Obě byly archeologicky dokumentovány (obr. 24).

Obr. 24: Husova (A070/2008). Vyznačení sond. Husova-Str. (A070/2008). Abb. 24: Husova-Str. (A070/2008). Bezeichnung der Suchschnitte.

Sonda A1 byla situována do prostoru někdejšího parkánu cca 3 m před středověkou městskou hradbu. Výkopem byla zachycena soustava sklepních prostor, pocházejících patrně z 19. století. Jejich výstavba souvisí zřejmě s provozem kasárenského objektu v ulici Panenské. Vrchol klenby sklepa byl dokumentován v úrovni 4,20 m a dno v úrovni 7,55 m pod současným povrchem. Sondou nebyly zachyceny žádné aktivity z období středověku. Sonda A2 byla položena cca 20 m před někdejší městskou hradbu do prostoru předpokládaného městského příkopu. V sondě bylo dokumentováno zásepové souvrství příkopu, pocházející patrně z 18. století. Dno příkopu bylo zachyceno v úrovni 8,50 m pod současným povrchem (Peška 2008a).

Obr. 25: Husova, Pekařská (A053/2008). Vyznačení plochy výzkumu. Abb. 25: Husova-Str., Pekařská-Str. (A053/2008). Bezeichnung der Grabungsfläche.

Husova ulice, Pekařská ulice, p. č. 367, 621, 958 (akce A053/2008). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

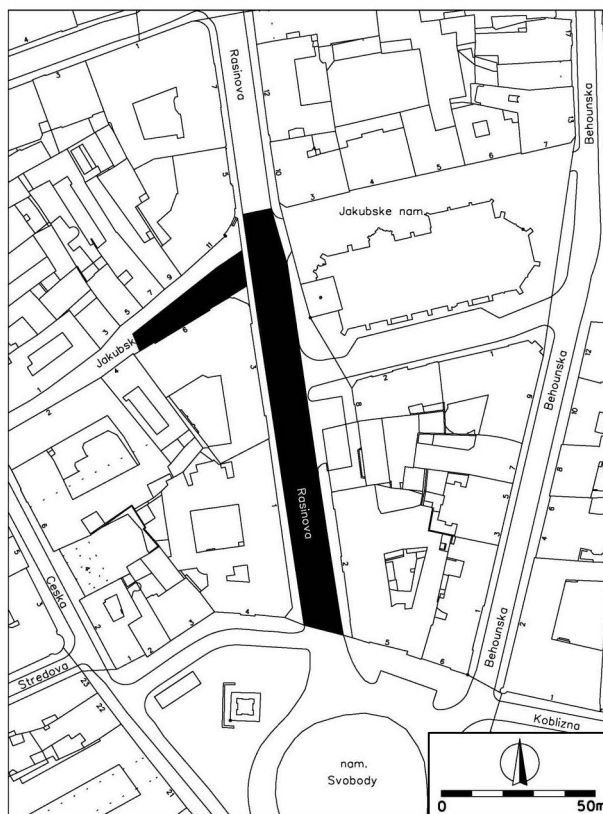
V červenci roku 2008 započala rozsáhlá rekonstrukce Husovy a přilehlé části Pekařské ulice. Vzhledem k rozsahu prací celého stavebního záměru, který je naplánován až do měsíce srpna roku 2009, lze v současné době referovat pouze o dílčích poznatcích, jež přinesl záchranný archeologický výzkum realizovaný při této stavbě (obr. 25).

Výrazné změny konfigurace terénu v průběhu 19. a 20. století způsobily, že archeologické památky v prostoru Husovy ulice byly již v určité většině zničeny. Zkoumány plošně byly pouze pozůstatky základových zdí bývalého barbakánu Brněnské brány v křižovatce ulic Husovy a Pekařské. V nevelkém reliktu zachovaného terénu při hotelu International byl ve výkopu vodovodu a tramvajového pásu zachycen pozůstatek středověkého předměstského osídlení (ražený sklípek, sloupové jámy) a novověké (16./17. století) cihlářské pece, vybudované z nepálených cihel.

Dobrou kvalitu zachování prokazují archeologické terény v Pekařské ulici. Zde se kromě středověkých a novověkých kulturních vrstev a planýrek podařilo identifikovat několik pozůstatků zahloubených částí (suterénů) dřevěných staveb, jež prokázaly posun severní uliční čáry ulice Pekařská (Holub, Kolařík, Zúbek 2008).

Jakubská ulice, Rašínova ulice, p. č. 548, 549/1 (akce A086/2007). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V květnu 2008 byl ukončen archeologický výzkum, probíhající při rekonstrukci ulic Jakubská a Rašínova již od roku 2007 (obr. 26, 27).

Obr. 26: Jakubská, Rašínova (A086/2008). Vyznačení plochy výzkumu. Abb. 26: Jakubská-Str., Rašínova-Str. (A086/2008). Bezeichnung der Grabungsfläche.

V současné době se výzkum nachází ve fázi zpracování, proto o něm budeme podrobněji referovat později.

Josefská ulice 15–19, p. č. 227/1, 288/1, 2, 3, 4, 7, 14, 15, 22, 23, 24 (akce A111/2007). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Archeologický výzkum byl vyvolán stavbou „Víceúčelová budova u vyústění kolektoru v ulici Josefská, Brno“. V listopadu a prosinci 2007 se uskutečnila první etapa. Výzkum pokračoval v roce 2008, definitivně byl ukončen v říjnu (obr. 28).

Staveniště se nacházelo v prostoru někdejší zástavby náležející domům Josefská 15–19. Starší výzkumy v blízkém okolí přinesly doklady osídlení z 12. století, nepochybně předcházející vzniku města (Procházka 2000, 31, Zúbek 2001). Následně bylo území začleněno do areálu města, vymezeného hradbami. Zkoumaný prostor se nacházel mezi ulicemi (tehdy Česká) a hradební zdí jako součást Měnišské čtvrti. Severně od něj při dnešní ulici Františkánské sídlila až do roku 1454 židovská obec. K zástavbě a bližší topografii ulice se ze středověkých pramenů mnoho nedovídáme. Zdejší městiště patřila k těm chudším a nepříliš reprezentativním částem města. Při dnešní Masarykově ulici sice stával ve 14. století dům podrychtáře, jinak sem ale prameny umístí ují například domy nevěstek a chudiny (Vičar 1965, 271).

Zemní práce a archeologický výzkum lze rozdělit do dvou základních kategorií. V prostoru staveniště byly vyhloubeny dvě větší jámy pro budoucí suterénní prostory domu. Byly označeny jako sonďa S1 a S4 (obr. 29). V nich proběhla z vybrané úrovně plošná exkavace po jednotlivých stratigrafických jednotkách. Druhou kategorií zemních prací představovaly výkopy pro inženýrské sítě

Obr. 27: Jakubská, Rašínova (A086/2008). Archeologické práce na Rašínově ulici. Abb. 27: *Jakubská-Str., Rašínova-Str.* (A086/2008). *Archäologische Arbeiten in der Rašínova-Str.*

a základové pasy, označené jako sonďa S2, S3, S5, S6 a S7. Byly dohledovány a následně byly začištěny a dokumentovány případné archeologické situace (většinou historické konstrukce a profily).

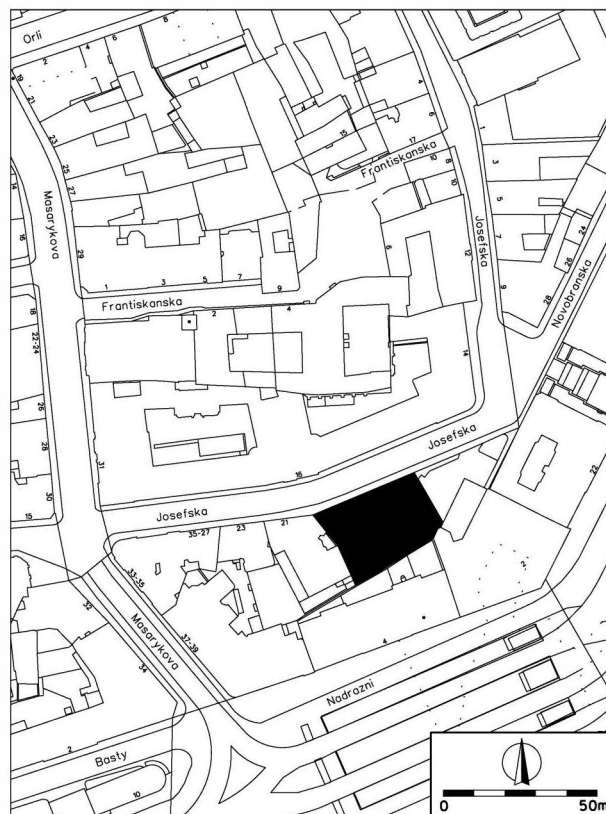
Z geologického podloží byly zachyceny tři horizonty. Nejsvrchnější, půdní typ, byl ve většině odstraněn již v minulosti. Jeho segmenty se podařilo zachytit pouze v sondě S4. Jeho síla dosahovala 0,40 m. Byl však částečně "zkulturněn" (přítomnost drobných uhlíků, zlomků vypálené hlíny či mazanice) zřejmě v době bronzové. Jeho povrch se nacházel v úrovni 209,60 až 210,40 m n. m. V severovýchodní části sondy S4 totiž klesal patrně k východu či jihovýchodu. Dosedal na sprašovou návěj, která přesahovala maximální dosaženou hranici 206,90 m n. m. Její mocnost v daném prostoru je tedy větší než 3,10 m. Pouze v severozápadní části sondy S4 se podařilo v úrovni 207,30 m n. m. dokumentovat její nasedání na povrch i navě hnědé, silně ulehle vrstvy, kterou snad lze interpretovat jako "pohřbený" půdní typ. Jeho mocnost zde přesahovala 0,50 m (tedy úroveň 206,80 m n. m.). Protože nebyl zachycen v jihozápadní části sondy S4, lze usuzovat, že nemá rovný povrch nebo je prostorově omezen.

První doklady středověkého osídlení pocházely z 12. století. V sondě S1 byla dokumentována jáma neznámé funkce s. s. j. 013. Na základě propálené vrstvy by ji snad bylo možné spojovat s nějakou výrobní činností využívající oheň.

Výrazný nárůst situací přineslo období 13., 14. století. Šlo především o výkopové aktivity. V sondě S4 byla dokumentována řada drobných kulových jamek, dokládajících asi ploty, a větších sloupových jamek jako pozůstatků dřevěných či dřevohlinitých konstrukcí nějakých staveb. Z větších výkopových aktivit byly přítomny jámy většinou blíže neurčené funkce: s. s. j. 005 – snad jáma vzniklá zhroutilím prostoru raženého pod zemí (sklepa, lochu) či exploatační jáma; s. s. j. 035 – snad pozůstatek zahloubené části nějaké stavby; s. s. j. 040; s. s. j. 042; s. s. j. 045 – snad exploatační jáma, popřípadě zahloubená část nějaké stavby. Některé z výkopových aktivit se nacházely ve vzájemné superpozici. Místy dosáhla až čtyř úrovní. Výkopy dokládají časovou následnost těchto aktivit a různé využití prostoru v průběhu doby.

Nejvýraznějšími situacemi byly zahloubené části dřevohlinitých staveb (obr. 30). Šlo o suterén s. s. j. 003. S ním mohl souviset pod zemí ražený prostor (loch, sklep) s. s. j. 002. Následovala výstavba většího suterénu s. s. j. 004. Není vyloučeno, že představoval druhou fázi či nástupce suterénu, který původně mohl spojovat a tvořit první etáž pro s. s. j. 002 a 003. Suterén s. s. j. 004 a jáma s. s. j. 030, vzniklá zhroutilím prostoru s. s. j. 002, patří k nejmladším aktivitám z období 13. a 14. století.

V podstatě nebyly přítomny povrchové situace, chyběly vrstvy (odpadní, šterkové atd.). Jak vysvětlit absenci vrstev z 12. a 13. století, které jsou doloženy z daného prostoru města staršími výzkumy? Jednou z možností je předpoklad terénních prací, které je odstranily. Jaký by byl ovšem důvod tohoto snížení? Druhou možností je přistoupit na to, že se vůbec nevytvořily. Zkoumaný prostor asi

Obr. 28: Josefská 15–19 (A111/2007). Vyznačení plochy výzkumu. Abb. 28: *Josefská-Str. 15–19* (A111/2007). *Bezeichnung der Grabungsfläche.*

Obr. 29: Josefská 15–19 (A111/2007). Pohled od severovýchodu na poslední fázi odkryvu sondy S4. *Abb. 29: Josefská-Str. 15–19 (A111/2007). Blick von Nordosten auf die letzte Phase der der Ausgrabung in der Sonde S4.*

Obr. 30: Josefská 15–19 (A111/2007). Pohled od jihovýchodu na suterény dřevohlinitých staveb v sondě S4 (13., 14. století). *Abb. 30: Josefská-Str. 15–19 (A111/2007). Blick von Südosten auf die Untergeschosse holzlehmiger Bauten in der Sonde S4 (13., 14. Jahrhundert).*

ležel na okraji někdejšího sídelního areálu, proto možná nedocházelo k tvorbě odpadních vrstev a komunikačních úrovní. Jako pravděpodobnější se nám jeví druhá varianta.

V sondě S1 však byl nepatrný nárůst terénu (max. 0,60 m) během období 13., 14. století zaznamenán. Udál se hlavně prostřednictvím odpadních vrstev. Je však zajímavé, že vrstvy dosedaly přímo na zachovaný povrch sprašového podloží. Půdní horizont byl již odstraněn. Kloume se k názoru, že k tomu došlo někdy ve 12. až 1. polovině 13. století. Důvod nebyl objasněn. Ze 13. a 14. století byly v sondě S1 dokumentovány ještě jámy neznámé funkce s. s. j. 019 a 020 a pozůstatek prostoru raženého pod zemí (sklep, loch) – s. s. j. 015, který se zhroutil a byl zasypán.

V nastíněném období dosáhl povrch terénu v sondě S1 úrovně s. j. 211,00 m n. m. (z původních 210,40 m n. m.). V sondě S4 zůstala zachována původní úroveň povrchu půdního typu a pravěkých aktivit – cca 210,30 až 210,40 m n. m.

K výraznějšímu nárůstu terénu došlo ve 14.–15. století. Byl dokumentován především v sondě S4. První sled tu v podstatě v celé ploše sondy představovala šterková komunikační úroveň a na ní uložená odpadní vrstva, překrytá navážkou či destrukční planýrkou s dominantním podílem běžové maltoviny. Lze ji pokládat za doklad zděné zástavby. Nárůst terénu dále pokračoval hlavně prostřednictvím vrstev, které můžeme charakterizovat jako odpadní či navážkové. Z tohoto období nebyly zaznamenány výkopové ani žádné jiné situace, s výjimkou blíže neurčené aktivity s. s. j. 038 v severovýchodní části sondy S4. Zda se jednalo o destrukci nějaké stavby či jen o „hromadu“ kamenů, je otázkou. Ze sondy S1 sem náleží jáma neznámé funkce s. s. j. 012. Vzhledem k charakteru by se mohlo jednat o jámu vzniklou zhroutením prostoru raženého pod zemí (sklepa, lochu) nebo o exploatační jámu.

Terén dosáhl úrovně 211,20 m n. m. v jižní a 210,20 m n. m. v severovýchodní části sondy S4, kde terén klesal zřejmě k východu či jihovýchodu. Došlo tedy k nárůstu o 0,60 až 0,90 m.

Zvyšování terénu pokračovalo i v období 15. a 16. století. Souvrství můžeme charakterizovat jako navážkové odpadní. Do tohoto období řadíme v sondě S4 také jámy

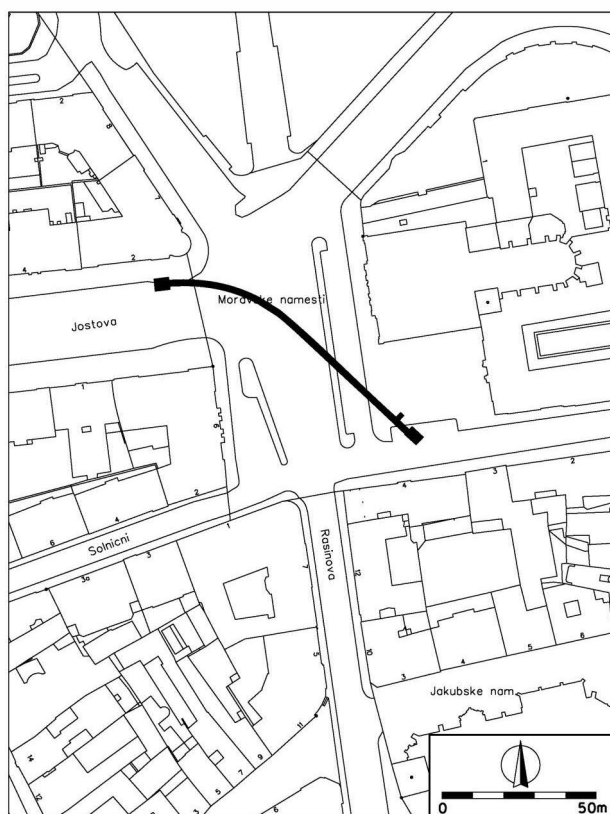
neznámé funkce s. s. j. 001 (původně asi pod zemí ražený prostor – sklípek, loch, který se zhroutil a byl zasypán), 024 a 039 a nejstarší zachycený relikv z děné zástavby (nároží s. j. 916). Stejně stáří byla v sondě S1 jáma neznámé funkce s. s. j. 007 a snad jáma na hašení vápna s. s. j. 009. Je možné, že ve stejné době byla vybudována základová zdiva s. j. 901 a 906.

Terén dosáhl v sondě S1 úrovně 212,30 m n. m. (zvýšení o 1,30 m), v jižní části sondy S4 minimálně 211,90 m n. m. (zvýšení o 0,70 m), v severovýchodní části úrovně 211,50 m n. m. (zvýšení o 1,30 m). Zde mělo souvrství z velké části charakter závážky terénní nerovnosti.

Z mladších aktivit byla zachycena jáma neznámé funkce s. s. j. 023 v sondě S4. Byla vykopána až po zániku stavby, ke které náleželo nároží s. j. 916. Datujeme ji do 16. a 17. století. Mladší než ona bylo základové zdivo s. j. 915 a nárožní základové zdivo v podobě vynášecích pasů s. j. 917 a 918. Jde společně se s. j. 913, 914, 920 a 931 o pozůstatky zděné zástavby z období novověku. Vstup do sklepních prostor s. s. j. 034 by mohl být zařazen až do 19. století. V sondě S1 byly zachyceny další pozůstatky zděné zástavby (s. j. 902, 904) a jámy neznámé funkce s. s. j. 010 a 011. Začlenit je lze pouze obecně do novověku až 20. století. Obdobně je tomu se situacemi v sondách S2, S3, S5, S6 a S7, kde byly dokumento-

Obr. 31: Josefská 15–19 (A111/2007). Středověké keramické plastiky koníčků. *Abb. 31: Josefská-Str. 15–19 (A111/2007). Mittelalterliche keramische Pferdefiguren.*

Obr. 32: Joštova, Moravské náměstí (A080/2008). Vyznačení sledovaných výkopů. Abb. 32: Joštova-Str., Moravské náměstí (A080/2008). Bezeichnung der verfolgten Aushübe.

vány hlavně novověké navážky a základová zdiva. Sonda S5 (stejně jako S1 a S4) jednoznačně doložila, že během své existence procházela zdivná zástavba parcel vývojem. Jedny stavby zanikaly, další byly budovány. Výzkum nezachytil, až na vstup s. s. j. 034, žádné sklepní prostory. Pouze při snižování terénu v severozápadním cípu staveniště byla odhalena cihlová stěna blíže nedatovaného sklepa.

Archeologickým výzkumem byl získán poměrně rozsáhlý soubor středověkých a novověkých nálezů. V drtivě většině jde o zlomky keramických nádob a zvířecí kosti. Dále byly získány fragmenty stavební keramiky a vypálené mazanice, zlomky skleněných nádob, zlomky železných (např. podkovy, nože, přezky, hřebíky atd.) a kostěných předmětů (fragmenty středověkých a novověkých špiček, středověká píšťalka?). Předměty z barevných kovů reprezentují především tři dosud neurčené mince z uloženin 14.–16. století a středověké olovené závaží. Z keramických předmětů je potřeba vyzdvihnout dvě středověké drobné plastiky koníček (obr. 31). Z kamenných předmětů byl nalezen novověký(?) brousek a fragment středověkého stavebního článku či hmoždíře. Z uloženin datovaných do 13., 14. století bylo získáno poměrně hojné množství železné strusky (Černá, Sedláčková, Zůbek 2009).

Joštova ulice, Moravské náměstí, p. č. 776, 800 (akce A080/2008). Středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

V souvislosti s projektem „Komplexní regenerace historického jádra – ostatní komunikace, rekonstrukce Moravského náměstí“ byl v listopadu 2008 zahájen zá-

chranný archeologický výzkum na ražbě kanalizačního sběrače. Výzkum bude pokračovat i v roce 2009, a proto o jeho výsledcích preferujeme později. Základním úkolem terénní části výzkumu je exkavace a dokumentace archeologických situací narušených těžbou tří šachet a průběžná dokumentace čelby ražeb stoly mezi nimi (obr. 32).

Kobližná ulice, Poštovská ulice, p. č. 128, 144 (akce A025/2007). Středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

V roce 2008 bylo ukončeno zpracování záchraného archeologického výzkumu prováděného při stavbě „Komplexní regenerace historického jádra – ostatní komunikace – ulice Kobližná a Poštovská“. Jeho terénní část proběhla od 15. 3. do 17. 7. 2007 (obr. 33).

Archeologický výzkum ve většině nepřekonal závěry vyvozené ze starších výzkumů, především z rozsáhlé akce, která se odehrála v souvislosti s budováním kolektoru v letech 2003 až 2005 (akce A002/2003 – Peška, Zapletalová, Sedláčková 2005).

Nejstarší archeologické situace souvisejí až se vznikem a rozvojem vrcholně středověkého Brna. Byl doložen nárůst terénu v prostoru ulic. Na profilu před domem Kobližná 18 činil nejméně 0,80 m. Odehrál se prostřednictvím odpadních vrstev a šterkových úrovní. Dláždění vyšší kvality nebylo zaznamenáno. Dlažba z kamenných kostek pochází až z 19. století.

Z historické zástavby se podařilo dokumentovat pouze relikty zděných konstrukcí. Šlo o segment západní stěny (asi sklepa) domu, který stával na rohové parcele při ulici Kobližné a dnešní Poštovské (dnes zde stojí dům Kobližná 6/ Poštovská 7). Z dokumentované situace bylo patrné, že zdivo bylo založeno již do zvýšeného terénu ulice (nejméně 1. polovina 13. století), jehož nárůst pokračoval i v době existence stavby. V jižní části Poštovské ulice byly zachyceny relikty tří zdí, které byly původně součástí západní stěny stavby, kdysi stojící na rohové parcele při dnešních ulicích Jánské a Poštovské (dnes zde stojí dům Jánská 15/Poštovská 3). Jedna může být středověkého původu, další dvě měly novověký charakter.

Zásadní objev představoval historický vodovod. Tvořily ho keramické trubky (obr. 34), které byly uloženy a izolovány v jílovém lůžku. Trubky byly dvojího druhu. Vnitřní průměr subtilnějších činil 8–9 cm, v případě robustnějších se pohyboval okolo 13 cm. Nad potrubím

Obr. 33: Kobližná, Poštovská (A025/2007). Vyznačení plochy výzkumu. Abb. 33: Kobližná-Str., Poštovská-Str. (A025/2007). Bezeichnung der Grabungsfläche.

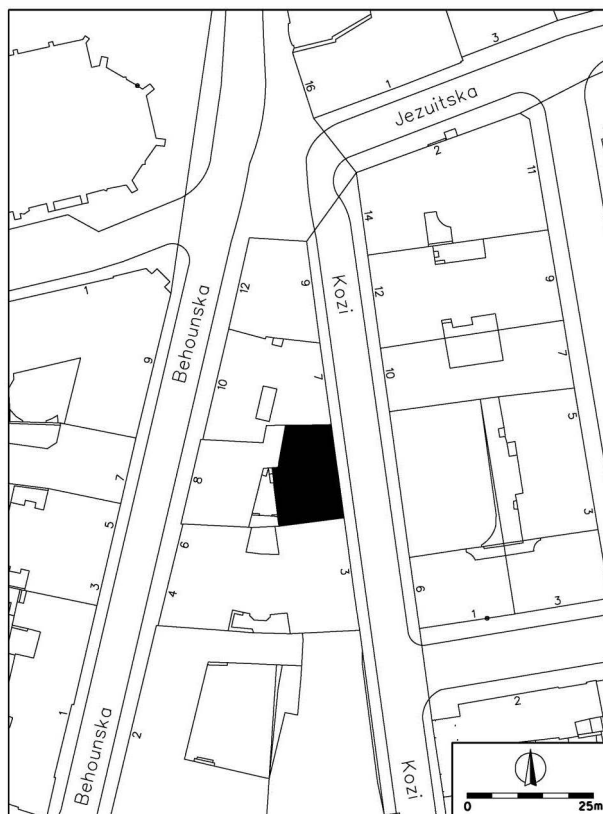
Obr. 34: Koblížná, Poštovská (A025/2007). Historické vodovodní potrubí. Abb. 34: Koblížná-Str., Poštovská-Str. (A025/2007). Historische keramische Wasserleitung.

byla z cihel postavena konstrukce. Snad ji lze interpretovat jako "izolaci" před působením tlaku zeminy. Vodovod „procházel“ Koblížnou ulicí cca 4 m od stávající jižní domovní linie. Nejlépe se podařilo dokumentovat segment před domem Koblížná 18, malý relikv pak před domem Koblížná 2. Trasa vodovodu se v podstatě shodovala s průběhem stávajícího plynového potrubí. Při jeho odkrývání a renovaci byly v zásypu nacházeny keramické zlomky vodovodních trubek. Stejným způsobem konstruovaný vodovod byl dokumentován v sondě S2 akce A093/2005 na náměstí Svobody (Polánka, Zůbek 2008, 114). Potrubí zde však bylo utvořeno pouze z robustnějších trubek. Vodovod se nepodařilo přesněji datovat. Snad náleží pozdnímu středověku či novověku. Obdobně tomu bylo u segmentu vodovodu ze sondy S2 akce A093/2005. Byl mladší než pozůstatky náležející 13. a 14. století a starší než aktivity 19. století. Ze zásypu byl získán keramický materiál 13. a 14. století. Nejméně jeden keramický zloemek lze s jistotou klást do 1. poloviny 15. století (Polánka, Zůbek 2008, 114).

S vodním režimem města souvisely také dokumentované relikty kanalizační sítě, odvádějící odpadní a dešťovou vodu. Šlo o kanály z cihel, které pocházejí z 19. století (Černá, Sedláčková, Zůbek 2008b).

Kozí ulice 5, p. č. 56/1, 2 (akce A007/2008). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s budováním nového polyfunkčního objektu v místě bývalého domu Kozí 5 byl na dotčeném místě v květnu až červenci 2008 proveden záchranný archeologický výzkum. Akce probíhala s ohledem na do-

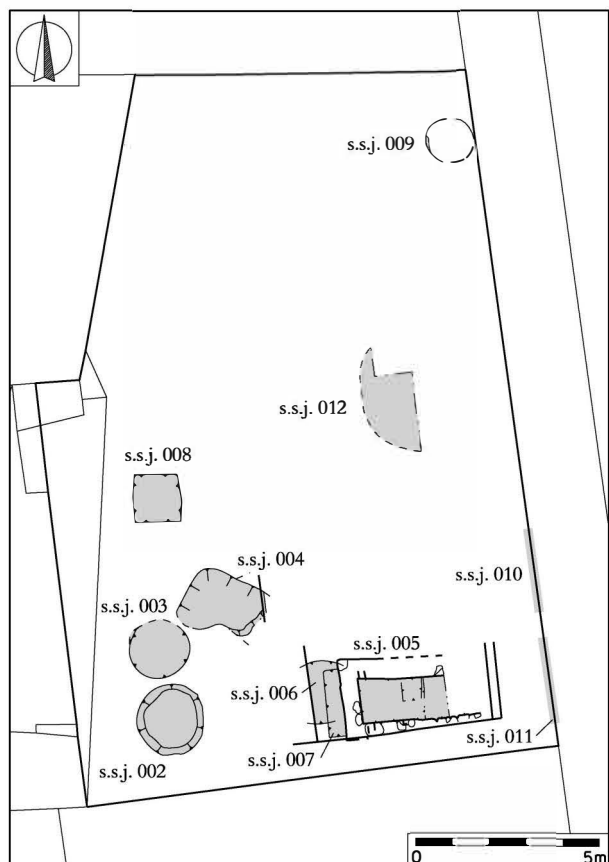

Obr. 35: Kozí 5 (A007/2008). Vyznačení plochy výzkumu. Abb. 35: Kozí-Str. 5 (A007/2008). Bezeichnung der Grabungsfläche.

chování archeologických situací v součinnosti se zakládáním novostavby.

Sledovaný prostor leží cca 70 m jihovýchodně od kostela sv. Jakuba (obr. 35). Od vrcholného středověku byl součástí jádra města Brna a nacházel se ve střední části západní fronty Kozí ulice. Lokalita leží v nadmořské výšce cca 215,50 m n. m., na velmi mírném svahu, který pozvolna klesá jihovýchodním směrem k náměstí Svobody a ke Koblížné ulici.

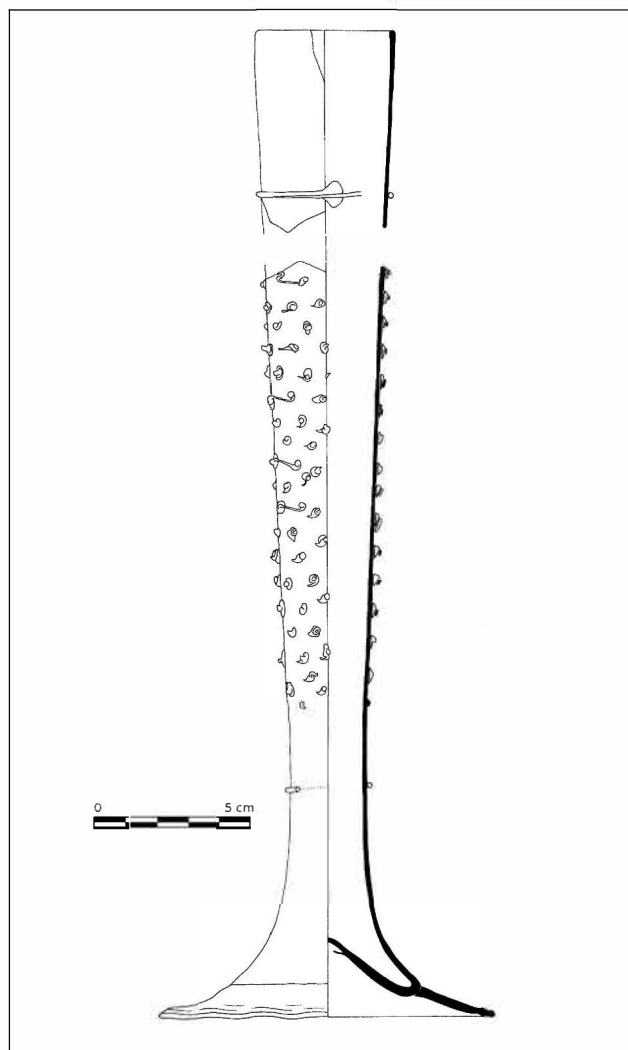
Své pojmenování si ulice nese již od středověku – tehdy Gaisgassen neboli platea Caprarum (Fłodrová 1997, 123; Vičar 1965, 267). Název má připomínat malou, nevýznamnou, úzkou a vedlejší komunikační spojku. Ulice představovala spojnici mezi Koblížnou ulicí (Crapfengassen, platea Pastillarum) a Běhounskou bránou. Byla součástí komunikace, která vedla od této brány do jihovýchodní části města. Kozí ulice náležela ke třetí městské čtvrti, tzv. Běhounské (III. Quartale Cursorum) a patřila k farnosti při kostele sv. Jakuba. O. Vičar pro polovinu 14. století předpokládá, že ulice byla zastavěna pouze na západní straně. Na východě měly být zastavěny pouze dvě velké rohové parcely (Vičar 1965, 267, 269, 281, 282). Pro následný urbanistický vývoj ulice doposud chybí zpracované archivní prameny. Víme, že na konci 16. století si zde kupovali domy italských i domácích stavitelů a mistrů (Hálová–Jahodová 1947, 102). Na obraze H. B. Bayera a H. J. Zeisera, zachycujícím Brno k roku 1645, vidíme ulici zastavěnou již po obou stranách, souvisle však jen po straně východní. Zánik historické zástavby Kozí ulice spadá do rozmezí let 1896 až 1916, kdy

Obr. 36: Kozí 5 (A007/2008). Vyznačení zkoumaných situací.
Abb. 36: Kozí-Str. 5 (A007/2008). Bezeichnung untersuchter Befunde.

probíhala velká asanace historického jádra města. Tehdy zde bylo zbouráno 14 domů (Hálová–Jahodová 1975, 92, 93). Ulice byla poté zastavěna nájemními domy. Tragédií pro ně znamenal nálet letadel USA AF 20. listopadu 1944, po kterém se zřítily domy č. 5, 8 a 9 (Müller, Flodrová, Budík, Schildberger 2005, 71).

Archeologickému výzkumu předcházela v jarních měsících 2008 demolice recentních suterénních prostor bývalého domu Kozí č. o. 5, vzniklého na přelomu 19. a 20. století. Suterény, jejichž podlaha se nacházela v nadmořské výšce cca 211,80 m n. m., zničily v celém půdoryse novostavby původní historický terén do hloubky cca 3,20 až 3,70 m od současného povrchu. Na ploše výzkumu bylo tedy možné očekávat pouze spodní části značně zahloubených aktivit, které byly se dochovaly pod podlahou recentního sklepa. Vzhledem k přibližné niveletě středověkého terénu v těchto místech (214,50 až 215,00 m n. m.) tak muselo jít o objekty zahloubené více než 2,70 m pod úroveň terénu. V městském prostředí můžeme očekávat především odpadní jámky, studny, popřípadě spodní části suterénních prostor dřevohlinitých či zděných domů. Po odtěžení zdiva recentního suterénu byla staticky zajištěna stavební jáma a teprve poté byla odstraněna cihlová podlaha a začištěna plocha pod ní. Parcela nebyla z tech-

Obr. 37: Kozí 5 (A007/2008). Vysoká číše českého typu z inventáře odpadní jámky s. s. j. 007 (1. polovina 15. století).
Abb. 37: Kozí-Str. 5 (A007/2008). Becher des böhmischen Typus aus der Latrine Nr. 007 (1. Hälfte 15. Jahrhundert).

nických důvodů zkoumána naráz, ale po menších úsecích. Datování zkoumaných objektů můžeme vzhledem ke zničené úrovni, ze které byly hloubeny, opřít pouze o vyhodnocení jejich archeologické náplně a vzájemných superpozic.

Na většině plochy bylo po odstranění podlahy recentních suterénů zachyceno pouze geologické podloží (s. s. j. 001), představované v této úrovni sprašovou návějí (s. j. 0100). Její původní mocnost můžeme odhadovat na 3,50 až 4,50 m. Na sprašové podloží původně nasedala holocenní půda, tvořená černohnědou humózní hlínou tzv. černozemí, která ovšem nebyla vzhledem k recentnímu narušení terénu zachycena. Z výsledků starších výzkumů však víme, že se ve střední části ulice Kozí nadmořská výška jejího povrchu pohybuje na úrovni cca 214,50–215,00 m n. m. Pod sprašovou návějí se nacházely asi 1 až 1,50 m mocné fluvialní sedimenty, tj. šterky a šterkopísky, přecházející v písčitou a nivní sedimentaci (s. j. 101, 102, 136, 137). Byla tak pravděpodobně opět zachycena součást již na více místech sledovaného koryta vodoteče (Ponávka?), meandrující ve východní části centra Brna v druhé polovině pleistocénu (Lisá 2005). Teprve v podloží fluvialních sedimentů se nacházely pro Brno typické terciární vápnité slínovce (tégly; s. j. 108).

Výzkumem nebyly doloženy žádné pravěké ani raně středověké sídlištní aktivity, a to ani materiálem v sekundárních polohách. Jak bylo již výše řečeno, dokládají osídlení předmětné plochy pouze spodní části značně zahloubených výkopů, v našem případě především odpadních jímek. Ty se až na jeden případ koncentrovaly v jižní polovině parcely (obr. 36). Byly hloubeny do sprašového podloží a jejich spodní části se nacházely ve fluvialních sedimentech. Nejstarší odpadní jámkou, jejíž zánik lze na základě keramického materiálu z výplně klást pravděpodobně do poloviny 13. století, byl objekt s. s. j. 008, který byl objeven ve střední části západní strany parcely. Jáma čtvercového půdorysu o délce strany 1,30 m byla dokumentována v celkové hloubce 1,40 m. Její dno se již nacházelo v úrovni spodní vody, která ovšem nemusela odpovídat úrovni středověké. Celkovou hloubku jámky, měřenou od předpokládaného středověkého terénu, můžeme odhadnout na 4,50 až 4,70 metrů. Další středověké odpadní jámky byly umístěny v jižní části zkoumané parcely. Jednalo se především o pozůstatky tří kruhových odpadních jímek (s. s. j. 002, 003 a 006), jejichž výplně obsahovaly materiál datovaný do přelomu 13. a 14. století, popř. do 1. poloviny 14. století. V jihozápadním rohu zkoumané plochy se nacházela jámka s. s. j. 002 o průměru 1,80 m a zkoumané hloubce 1,55 m. Její exkavace byla ukončena na úrovni spodní vody, dno jámky ji však pravděpodobně o mnoho nepřesahovalo. V bezprostřední blízkosti, severně jámky s. s. j. 002, byla odkryta jámka s. s. j. 003 o průměru 1,65 m a zkoumané hloubce 1,60 m. Její exkavace byla zastavena rovněž na úrovni spodní vody. Původní hloubka obou jímek tedy o něco málo přesahovala 4,50 m. Třetí kruhová jámka (s. s. j. 006) se nacházela asi 3 m východně od výše popsané dvojice, porušená čtvercovou/obdélnou jámkou s. s. j. 007, zděnou jámkou s. s. j. 005 a recentním základovým zdívem sutérénu. Měla průměr 1,70 m a zkoumanou hloubku 1,60 m. Její exkavace byla také ukončena na úrovni spodní vody. Čtvercová nebo obdélná odpadní jámka s. s. j. 007 o délce známé strany 1,80 m a zkoumané hloubce 2 m obsahovala archeologický materiál datovaný do 1. poloviny 15. století (obr. 37). Na profilu jižní části východní stěny stavební jámy byla dokumentována odpadní jámka s. s. j. 011 neznámého půdorysu, jejíž dno přesahovalo niveletu 209,70 m n. m., přičemž její výkop zasahoval pod současnou vozovku ulice Kozí. Výplněna byla keramickým materiálem datovatelným pravděpodobně do 16. století. Posledním objektem, interpretovaným jako kruhová nezděná odpadní jámka, byl výkop zachycený při severovýchodním nároží parcely (s. s. j. 009). Z výkopu byl zachycen jen malý výsek, který nemohl být blíže zkoumán. Nebyl z něho získán ani datační materiál. Že se jednalo o odpadní jámku, ukazuje jednak velikost zahloubení, ale také charakteristické žlutozelené zbarvení spraše při okrajích výkopu.

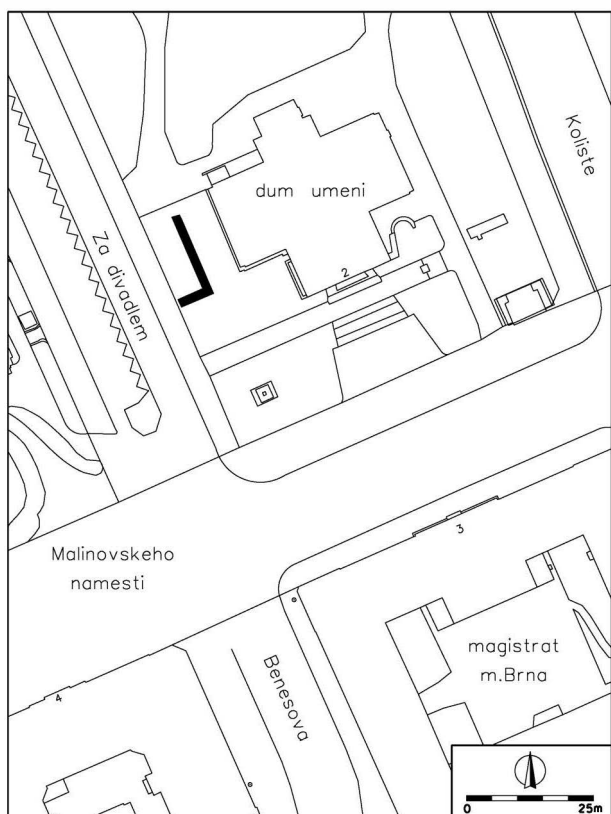
Severovýchodně jámky s. s. j. 003 byly odkryty pozůstatky přibližně obdélného objektu s. s. j. 004, který se jihovýchodním směrem zahluboval do sprašové návěje. Jeho výplň tímto směrem dále pokračovala, nebyla však již z technických důvodů dále zkoumána. Vzhledem k charakteru objektu je velmi pravděpodobné, že se jednalo o tzv. loch, jehož spodní část zůstala neznámá a který směřoval k jihovýchodu. Ve výplni objektu byly jasně roz-

lišitelné dvě složky odlišné i chronologickým zařazením keramického materiálu. Zatímco v horní části se nacházela výplň odpadního charakteru s. j. 109 s nálezy odpovídajícími 1. polovině 13. století, byly ostatní uloženy (s. j. 110–112) spíše charakteru přemístěného podloží s nálezy příslušujícími do 1. poloviny 14. století. Z toho usuzujeme, že při zániku lochu ve 14. století se do podzemní dutiny propadla výplň staršího, výše položeného objektu, popř. části souvrství z 1. poloviny 13. století.

Ve střední části východní poloviny parcely byl částečně odkryt objekt s. s. j. 012. Jeho rozměry se nepodařilo blíže upřesnit, na profilu P10 byla dokumentována pouze jeho jižní a pravděpodobně i severní hrana. Objekt byl vyplněn uloženinami charakteru přemístěného podloží a jeho ploché dno se nacházelo 0,70 m pod podlahou recentního sklepa. Vzhledem k přítomnosti sešlapané vrstvy na dně výkopu se domníváme, že se pravděpodobně jednalo o zahloubený dřevozemní sklípek, jehož severojižní rozměr jen málo přesahoval 3 metry, západovýchodní rozměr se nepodařilo zjistit (>1,40 m). Rekonstruovaná hloubka sklípku od původního středověkého povrchu by se pohybovala okolo 3,50 m. Inventář z výplně je možné zařadit na přelom 13. a 14. století.

Poslední zkoumanou komponentou byly dvě zděné novověké odpadní jámky (septiky). První z nich (s. s. j. 005) se nacházela v jihovýchodním rohu parcely při severní straně domu Kozí 3 a porušovala dvě výše zmíněné středověké odpadní jámky s. s. j. 006 a 007. Sama pak byla na východě porušena recentní šachtou. Jáma byla přibližně obdélného půdorysu o rozměrech 1,25 × >3,25 m a dochované hloubce 1,65 m. Byla obezděna asi 0,50 m silnou konstrukcí s. j. 900 ze smíšeného zdiva, dno (209,75 m n. m.) zůstalo volné. Výplň obsahovala materiál pocházející z 19. století. V jižní i severní stěně se nacházely trámové kapsy, které sloužily k ukotvení nějaké dřevěné konstrukce, související s funkcí jámky. Druhá jámka s. s. j. 010 byla zachycena pouze na profilu v jihovýchodní části stavební jámy, severně od jámky s. s. j. 011. Jednalo se o cihlovou konstrukci zpevněnou jámu pravděpodobně čtvercového nebo obdélného půdorysu. Její západní strana byla zhruba totožná s východní hranicí stavební jámy a vlastní jámka pokračovala k východu mimo zkoumanou plochu pod dnešní ulici. Cihlovou podlahou bylo zpevněno i dno odpadní jámky, jejíž výplň obsahovala materiál opět z 19. století.

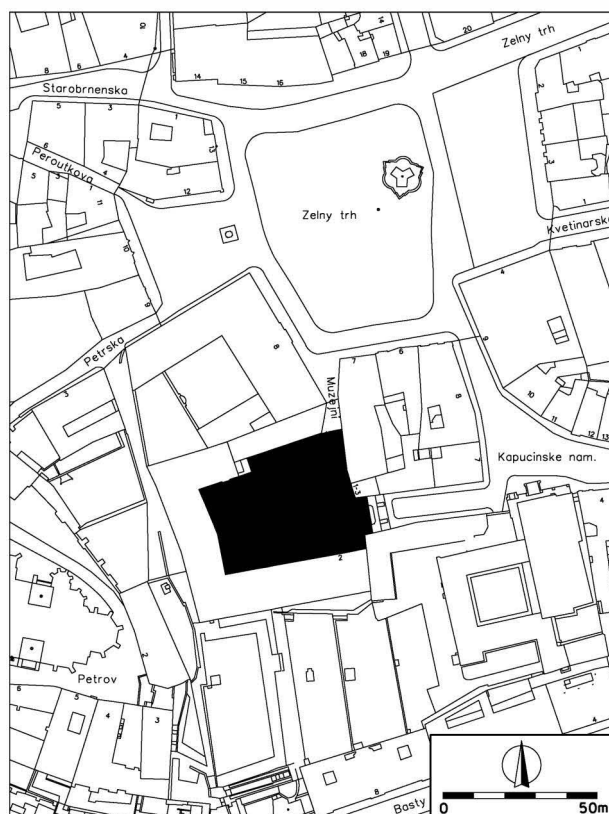
Výzkum i přes poněkud snížené vypovídací možnosti v důsledku značného recentního narušení přinesl důležitá zjištění, která mohou částečně přispět k rekonstrukci středověké parcelace ulice Kozí. Ta se v pohledu historiků odlišuje od archeologických zjištění. Podle rekonstrukce O. Vičara (Vičar 1965, 267) měla být Kozí ulice k polovině 14. století zastavěna pouze na západní straně. Mimo rohové parcely sem mělo být orientováno 6 městišť. Východní strana měla zůstat až na obě rohové parcely nezastavěna. Výsledky archeologických výzkumů však středověké zděné stavby registrují na východní straně ulice, na západní nikoliv. Do jisté míry to může být výsledkem rozsahu výzkumu a omezené schopnosti datovat historické konstrukce pouze na základě jejich charakteru (Černá, Sedláčková, Zůbek 2008a). Rovněž nejstarší zob-

Obr. 38: Malinovského nám. 2 (A008/2008). Vyznačení sledovaných výkopů. *Abb. 38: Malinovského-Platz 2 (A008/2008). Bezeichnung der verfolgten Aushübe.*

razení dotčeného prostoru z poloviny 17. století na obraze H. B. Bayera a H. J. Zeisera ukazuje souvislou zástavbu pouze na východní straně ulice. Ještě ze zobrazení na katastrálních plánech z 1. poloviny 19. století je patrné, že západní část ulice Kozí tvořily pravděpodobně pouze zadní strany dvorních traktů domů orientovaných do ulice Běhounské. Celková situace tedy naznačuje, že východní strana domovního bloku 34 nebyla ve středověku souvisle zastavěna obytnou zástavbou, ale tvořila spíše hospodářské zázemí parcel východní strany ulice Běhounské. V našem případě by zkoumaná plocha náležela k zázemí domu Běhounská 8 (č. p. 113). Zmíněnému předpokladu odpovídá i koncentrace odpadních jímek na zkoumané ploše domu Kozí 5. Ty se obvykle nacházejí v zadních částech městských parcel. Dnešní uliční fronta západní i východní strany ulice je až výsledkem asanace z přelomu 19. a 20. století. Před ní byla uliční fronta západní strany Kozí předsunuta před současnou linií o 2 až 2,50 m. Rozšíření ulice dokládají i odpadní jímky zachycené ve východním profilu stavební jámy (P9), které svou hmotou zasahují pod dnešní ulici.

Výzkum doložil osídlení parcely od 1. poloviny 13. století do současnosti. Na přelomu 19. a 20. století však většina archeologických situací zanikla výstavbou nového domu, orientovaného již do ulice Kozí a v celém půdoryse podsklepeného. Jeho zkázu přinesl spojenecký nálet z 20. listopadu 1944. Dům byl po zásahu bombou z bezpečnostních důvodů stržen a na jeho místě se až do roku 2008 nacházela nezastavěná proluka (Kolařík, Sedláčková 2008).

Obr. 39: Muzejní 2 (A073/2008). Vyznačení plochy výzkumu. *Abb. 39: Muzejní-Str. 2 (A073/2008). Bezeichnung der Grabungsfläche.*

Malinovského náměstí 2, p. č. 92/1, 93, (akce A008/2008). Novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s rekonstrukcí Domu umění na Malinovského náměstí (č. 2) proběhl v únoru až dubnu 2008 záchranný archeologický výzkum. Byl proveden formou dohledu nad výkopovými pracemi (obr. 38).

Geomorfologicky se lokalita nachází na mírném svahu sklánějícím se k vodoteči Ponávky. Nadmořská výška prostoru se pohybuje kolem 208,00 m n. m. Stávající pokryv na lokalitě představují povrchy komunikací a parkové úpravy.

V období středověku nebylo předmětné území zahrnuto do vlastního jádra města Brna, nacházelo se vně městských hradeb. Do organismu města však bylo začleněno prostřednictvím předměstí, které na něm vyrostlo. Od 14. století sem zasahovala zástavba druhé předměstské čtvrti (Secundum quartale extra civitatem), nazývané též Před Měnskou branou (Extra Menesensem) nebo Koželužskou (Quartale Cerdonum; Vičar 1966, 231, 232). K historii předměstí viz Benešova ulice 6, Orlí ulice 34.

Dům umění, projektovaný H. C. Riedem, byl otevřen 25. března 1911, tehdy jako Jubilejní dům umělců císaře Františka Josefa I. Touto stavbou se severní strana doposud víceméně komunikačního náměstí před někdejší Novou branou proměnila ve slavnostní prostor (Zatloukal, P. 1997, 144n; 2000, 37n; 2002, 605n; 2006).

V interiéru Domu umění byly realizovány mělké výkopy v rámci budování inženýrských sítí. Geologického podloží nebylo předmětnými výkopy dosaženo. Narušeny byly pouze úrovně pozdně středověkých či novověkých

navážek (s. j. 110). Nejstarší úroveň lze na základě keramického materiálu datovat do 15.–16. století.

V exteriéru budovy byly sledovány a dokumentovány především řezy vzniklé výkopem inženýrských sítí. Typický řez v tomto prostoru je reprezentován dokumentovaným profilem P1. V hloubce cca 3,70 m byl snad zachycen povrch holocenního půdního horizontu (s. j. 100), na který navazoval zkulturněný horizont či kulturní vrstva s. j. 101. Následuje sled vrstev – navážek s. j. 102–109. Vrstvy byly poměrně chudé na nálezový materiál. Na základě získaných keramických zlomků se podařilo datovat pouze úroveň s. j. 103. Lze ji zařadit do závěru 16. století. Podobné situace byly fotograficky dokumentovány i na dalších řezech v severní části zkoumaného prostoru.

Při plošném snižování terénu západně od stávající budovy Domu umění byl narušen betonový skelet chodby krytu pocházejícího z období 2. světové války. Byl vybudován z litého betonu. V horní části vejitého profilu byl již dříve narušen a zhroutil. Zachycena byla část ve tvaru písmene L o rozměrech 16 × 4 m s delší osou orientovanou ve směru sever–jih.

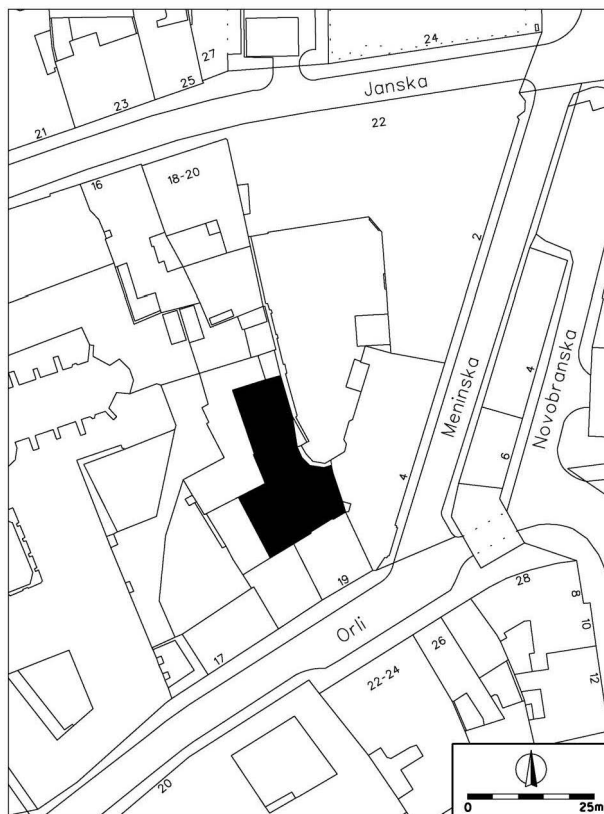
Drtivou většinu zkoumaných archeologických terénů představoval domácí odpad, vyvážený v pozdním středověku a následně v novověku na předpolí města, a na něm uložené planýrky, pocházející z bastionového opevnění zrušeného v polovině 19. století (Holub, Merta 2009).

Muzejní ulice 2, p. č. 301, 302 (akce A073/2008). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Na sklonku roku 2008 se realizoval ve spolupráci s Moravským zemským muzeem záchranný archeologický výzkum v souvislosti s rekonstrukcí tzv. Biskupského dvora a schodiště, které na dvůr směřuje z Kapucínského náměstí. Výzkum probíhal formou dohledu, prostor pod bývalým schodištěm byl v rámci možností zkoumán plošně (obr. 39).

Areál bývalého proboštského dvora je poprvé zmiňován v roce 1306. V roce 1588 proboštský dvůr zakoupil olomoucký biskup Stanislav Pavlovský, který zahájil přestavbu dvora (Samek 1994, 138). Rekonstruované schodiště se nachází v místě zadního traktu tzv. Ernova domu, jenž byl zbourán v roce 1907. Na místě domu vznikla dnešní ulička mezi areálem kapucínského kláštera (tzv. Trenckovým traktem) a blokem domů Moravského zemského muzea při Kapucínském náměstí a Zelném trhu.

Po oděžení stávajícího schodiště byly odkryty pozůstatky zděných konstrukcí, které náležely právě zmíněnému zadnímu traktu Ernova domu. Nejstarší zděné konstrukce zakomponované do tohoto traktu náleží středověku. Podle charakteru zdiva a stratigrafických situací většina zdiva pochází z období renesance, případně raného baroka. Dokumentovány byly i následně subfáze různých drobných stavebních úprav. Ze západní strany přiléhá k průběžné zdi, uzavírající zadní trakt domu, dnes zasypáný sklep. Sklep se nacházel mimo půdorys zadního traktu pod nádvořím biskupství, přístupný však z něj byl. Všechny zděné konstrukce byly zapuštěny do středověkých souvrství. Jejich datace spadá do období od poloviny 13. do 15. století. Nejstarší sídlištní aktivity zde představovaly reliktů zahloubených objektů z 1. poloviny 13. století a úroveň útržkovitě dochovaného zkulturněného černozemního půdního typu z téhož období.

Obr. 40: Orlí 19–21 (A075/2008). Vyznačení plochy výzkumu. Abb. 40: Orlí-Str. 19–21 (A075/2008). Bezeichnung der Grabungsfläche.

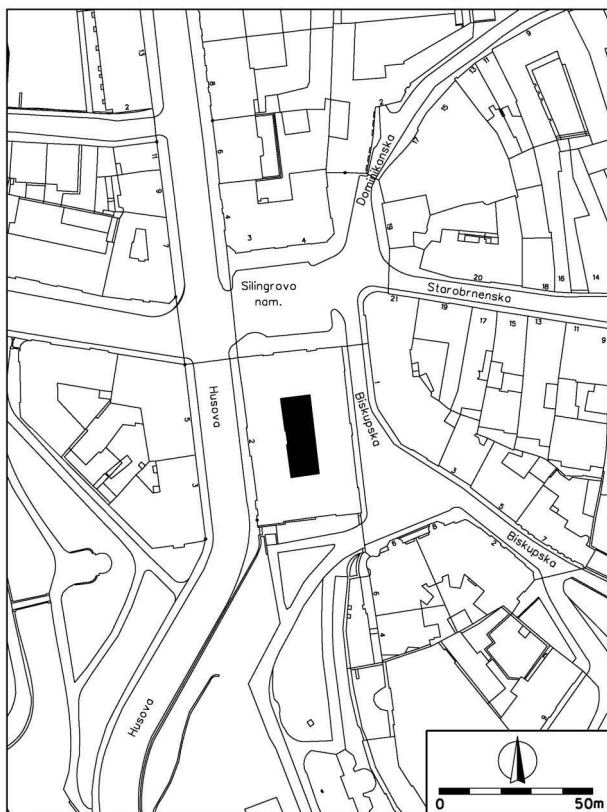
Západně odkrytých substrukcí zdiva byla proražena z cihel zděná štola, která přiváděla vodu do kapucínského kláštera. Jednalo se o jednu z větví vodovodu, jenž mimo jiné zásoboval pitnou vodou kašnu Parnas na Zelném trhu a jižní část města obecně. Vodovod vycházel z vodárny na Františkově (Puhlíku). Štola je v dobrém technickém stavu (až na průraz), představuje výrazné technické dílo. Její trasa je zachycena na plánu z roku 1745 a na plánu vodovodů z roku 1817. Dle technologie stavby (cihly, malta, spárování) můžeme uvažovat o tom, že byla vystavěna někdy na sklonku 17. století.

Výzkum je v současné době ve fázi zpracování, proto bude o jeho výsledcích podrobněji referováno později (Holub, Merta, Peška 2008).

Orlí ulice 19–21, p. č. 165, 166 (akce A075/2008). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V prosinci 2008 započal záchranný archeologický výzkum na parcelách č. 165 a 166 v ulici Orlí. První etapa výzkumu byla realizována v zadní (severní) části dvora parcely 166. Akce bude pokračovat i v zimních a jarních měsících roku 2009. Podrobně se bude o výsledcích výzkumu referovat až po jeho ukončení, prozatím stručně zmíníme jen dílčí poznatky (obr. 40).

Na geologické podloží tvořené sprašovou kvartérní návějí navazovala po celé ploše parcely šedohnědá vrstva plastické hlíny, obsahující keramický materiál 1. poloviny 13. století. Interpretace této vrstvy není prozatím zcela jasná, vzhledem k plynulému přechodu do sprašového podloží se prozatím jeví jako zkulturněný půdní horizont. Více informací vedoucích k jasné interpretaci snad poskytnou odebrané vzorky. Ze stavebních aktivit

Obr. 41: Šilingrovo náměstí 2 (A005/2006). Vyznačení plochy výzkumu. Abb. 41: Platz Šilingrovo náměstí 2 (A005/2006). Bezeichnung der Grabungsfäche.

byly v odkryté ploše interpretovány pozůstatky dvou dřevohliněných staveb. V prvním případě se jednalo o pozůstatky nadzemního dřevohliněného domu, možná hospodářského charakteru. Více snad opět napoví analýza odebraných vzorků z podlahových úrovní stavby. Odkryto také bylo nároží reliktu suterénu dřevohliněného domu. Tyto aktivity lze datovat kolem poloviny, popř. do průběhu 2. poloviny 13. století. V jižní části zkoumané plochy bylo identifikováno nároží nepodsklepené gotické stavby. Kamenná konstrukce domu je zděna na světle okrovou maltu. Výrazné stavební úpravy v průběhu 14. či 15. století doprovázela ve stratigrafické sekvenci maltová vrstva o mocnosti až 0,15 m. Odkryty a částečně prozkoumány byly již také pozůstatky tří odpadních jímek.

Archeologický výzkum probíhá v předstihu před vlastními stavebními pracemi, což je ideální pro dokonalé poznání archeologického i stavebního vývoje obou parcel (Holub, Sedláčková 2008).

Šilingrovo náměstí 2, p. č. 371 (akce A005/2006). Středověk, novověk. Město, opevnění. Záchranný výzkum.

V roce 2008 bylo ukončeno zpracování záchranného archeologického výzkumu prováděného při stavbě „Hotel Městský dvůr v Brně, Šilingrovo náměstí č. 2“. Jeho hlavní terénní část proběhla v letních měsících roku 2007 (obr. 41, 42).

Ve zjednodušeném pohledu byla zachovaná horní úroveň geologického podloží lokality tvořena sprašovou návějí. Svrchní části podloží a případně starší (pravěk a raně středověké) antropogenní úrovně chyběly. Příčinou této absence bylo patrně hloubení příkopu městského

Obr. 42: Šilingrovo náměstí 2 (A005/2006). Pohled od východu na sondy v prostoru příkopu městského opevnění. Abb. 42: Platz Šilingrovo náměstí 2 (A005/2006). Blick von Osten auf die Suchschnitte im Raum des Grabens der Stadtbefestigung.

opevnění. Původní terén pod východním křídlem domu, kde by se mohl při hraně příkopu dochovat, byl odstraněn již při výstavbě v 19. století.

Z městského příkopu se podařilo zachytit pouze jeho stupňovité dno v prostoru dvora a severního křídla stávajícího domu. Ve zkoumané části byly přítomny tři úrovně. Nejhlubší byla víceméně plochá a rovná. Dosáhla úrovně 227,30–227,60 m n. m. Prostřední úroveň byla plochá, místy rovná, místy mírně skloněná směrem k nejhlubší úrovni, proti které byla převýšena v průměru o 0,60 m. Její šířka činila cca 3 m. Z nejvyšší úrovně zasahoval na zkoumanou plochu jen malý segment. Byl převýšen o cca 0,60 m oproti střední úrovni (228,50 m n. m.). Příkop byl dokumentován v délce 34 m. Jeho průběh byl orientován jihojihovýchod–severoseverozápad.

Při západní stěně východního křídla domu byly dokumentovány relikty historických konstrukcí, které spojujeme s eskarpou městského příkopu. Šlo především o opěrný pilíř s. j. 900 (základové zdivo s. j. 901) v sondě S12. Pozůstatkem opěrného pilíře by mohl být rovněž segment zdi s. j. 904, zachycený v sondě S13. Obě zdiva byla zděna na světle šedou až bílou maltu. Odlišný charakter měl segment zdi s. j. 909 v sondě S15. Je otázkou, zda jde jen o technologickou změnu, nebo o starší pilíř.

K otázce, ze kterého období pochází odkrytá podoba příkopu, se nelze přesněji vyjádřit. Ve zkoumaném prostoru se nedochovaly žádné starší archeologické situace. K datování přispívá pouze keramický materiál odebraný z výplní, které byly podle stratigrafické situace rozděleny do čtyř skupin.

Pokusme se nyní o stručné shrnutí. Zkoumaná plocha dvora stávajícího domu se nachází v prostoru městského příkopu, který teoreticky může pocházet již ze 13. století. V dlouhé existenci příkopu však lze předpokládat jeho další úpravy. Dokumentovaná podoba může pocházet až z 15. století. Tak staré jsou keramické zlomky získané z nejstarších výplní příkopu. Do nich byly zahloubeny sloupové jamky, snad pozůstatky dřevěné konstrukce lešení používaného při výstavbě či opravě eskarpy. Ná-

sledně došlo k uložení dalších výplní příkopu, které obsahovaly keramický materiál datovaný rovněž do 15. století. Do nich byly zahlobnuty opěrné pilíře eskary příkopu. Můžeme tedy předpokládat více fází její výstavby či oprav. S tím by korespondoval i odlišný charakter zdiva pilířů s. j. 900–901 a 904 a reliktu zdi s. j. 909. Příkop byl později zasypán a zároveň asi došlo také k destrukci jeho vyzdění (minimálně dokumentovaných pilířů). Tyto zásypy obsahovaly keramický materiál datovaný do 16.–1. poloviny 17. století. Teprve poté byl terén zvýšen navážkami, které se nepodařilo přesněji datovat. Předcházely však výstavbě stávajícího domu v 19. století.

Hypotetická interpretace by mohla vypadat následovně. Dno městského příkopu se v 15. století začalo „přirozeně“ zanášet. Ještě v tomto století došlo k výstavbě či opravě eskary příkopu. V části příkopu se pak dále začínal ukládat odpad, který však nenarušil výrazně jeho funkci. Ještě v 15. či spíše 16. století dochází k další úpravě eskary (nejméně opěrné pilíře s. j. 900–901 a 904). Snad v 17. století (v souvislosti s výstavbou barokního opevnění?) dochází k destrukci eskary a zavezení příkopu. Následuje zvýšení terénu navážkami. Je otázkou, zda souvisí ještě s výstavbou barokního opevnění, či jeho destrukcí a úpravou plochy v 1. polovině 19. století. V letech 1853–1855 pak byl postaven stávající dům (Kolařík, Sedláčková, Zúbek 2008).

K. ú. Pisárky

Bauerova ulice; p. č. 151/1 až 17, 86/32, 38 a další (akce A062/2008). Novověk. Plužina. Záchranný výzkum.

V souvislosti s výstavbou Pavilonu P v areálu brněnského výstaviště proběhl v létě 2008 archeologický dohled zemních prací (obr. 43).

Výzkum spočíval v dokumentaci vybraných stěn zemních výkopů a stavební jámy pro kolektor. Všechny dokumentované řezy zachytily v zásadě stejnou situaci. Na šterkové terase byly uloženy písčité, případně písčité povodňové hlíny, které byly překryté dorovnávkami terénu, pocházejícími patrně z 19. a 20. století. Situace odpovídá široké inundaci Svratky, která dříve v prostoru dnešního výstaviště meandrovala. Jednalo se tedy o prostor nevhodný pro osídlení, takže první antropogenní aktivity zde máme doloženy až v souvislosti s průmyslovou revolucí v 19. století (Peška 2008b).

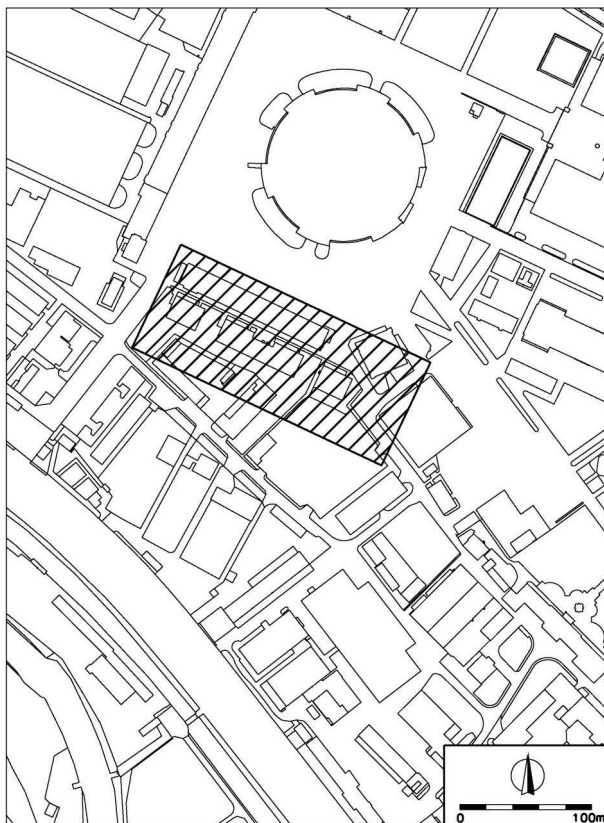
K. ú. Staré Brno

Hybešova ulice 30, p. č. 1291, 1292/1, 1292/2 (akce A088/2008). Novověk. Město. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum v nároží ulic Hybešova a Vodní byl vyvolán záměrem výstavby polyfunkčního domu (obr. 44). Na podzim roku 2008 bylo v rámci stavebních příprav a demolice stávajícího objektu dokumentováno několik dílčích řezů, které dokládají nárůst terénu na lokalitě v průběhu 17.–18. století. Doklady staršího osídlení nebyly nalezeny. Akce bude pokračovat i v průběhu roku 2009, proto o ní bude blíže referováno později (Holub 2008d).

Kopečná ulice 41, p. č. 1121 (akce A012/2008). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum na parcele č. 1121, realizovaný v březnu a dubnu 2008, byl vyvolán přístavbou k bytovému domu Anenské terasy. Zkoumaný prostor

Obr. 43: Bauerova (A062/2008). Vyznačení plochy výzkumu. Abb. 43: Bauerova-Str. (A062/2008). Bezeichnung der Grabungsfläche.

se nachází v jižní uliční frontě ulice Kopečná. Je situován na poměrně prudkém jihovýchodním svahu, sklánějícím se směrem k ulicím Anenská a Leitnerova. Svah je v podstatě úpatím vrchu Špilberka (obr. 45).

Geologické podloží lokality tvoří terciérní jílové uloženiny, prokládané vrstvami písku. Mladší geologické situace (spraš, svahové hlíny) nebyly na rozdíl od poznatků učiněných dříve na sousedních parcelách přítomny (Kolařík, Peška, Zapletalová 2005).

Ve středověku se mírnému návrší při úpatí Špilberka říkalo Lochenberg. Později, spíše až po třicetileté válce, se ujal název Provaznický vršek, tedy Seilerberg či Seilersteig (Flodrová 1997, 193–194). V těsném sousedství západně od plochy výzkumu byl situován od středověku kostel Všech svatých se hřbitovem. Kostel byl poničen za švédského obléhání Brna roku 1645 a po jeho ukončení byl zbořen. Zástavba po třicetileté válce zde měla výlučně profánní charakter. Prostor bývalého hřbitova a kostela byl po zplanýrování parkově upraven a pravděpodobně připojen k přiléhajícím domům. Na východ od hřbitova poté vznikl okapově orientovaný dům (pozdější Kopečná 43) se zděnými i dřevěnými přístavbami. Na počátku 20. století byla původní drobná barokní či klasicistní zástavba z velké části nahrazena novostavbami.

Archeologický výzkum probíhal formou plošné exkavace zjištěných aktivit. Některé situace byly z časových důvodů pouze vzorkovány či sondovány. V čele parcely byla většina archeologických situací zničena novověkou výstavbou sklepu domu Kopečná 41. Zůstaly zachovány pouze výrazně zahlobené objekty. Novověké a pozděně

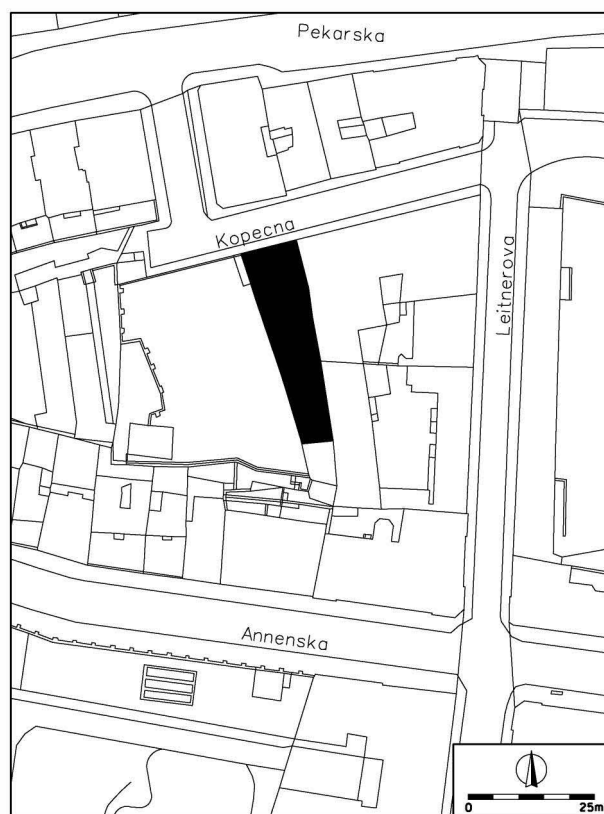

Obr. 44: Hybešova 30(A088/2008).Vyznačení plochy výzkumu. Abb. 44: Hybešova-Str. 30(A088/2008). Bezeichnung der Grabungsfläche.

sředověké navážky a dorovnávký terénu byly na většině plochy staveniště terasovitě sníženy na úroveň jílovitého podloží, ze kterého byly dále preparovány archeologické situace.

Na západní stěně stavební jámy bylo dokumentováno poměrně mohutné souvrství navážek, nasedající na jílovité podloží (profil P1 – viz obr. 46). Na základě keramického materiálu získaného z těchto navážkových úrovní odpadového charakteru můžeme nejstarší nárůst terénu, postihnutelný v ploše výzkumu, datovat do 15.–16. století (s. j. 115, 122, 130, 129). V jižní části řezu P1 datuje nálezový materiál nejstarší uložení až do přelomu 16. a 17., resp. 17. století (s. j. 101, 108, 125). V severní části řezu byly z uložení s. j. 109 odebrány keramické zlomky, které je možné označit za nejstarší zjištěné na lokalitě. Lze je datovat snad až k přelomu 12. a 13. století. Z nálezové situace nebylo patrné, zda se jednalo o relikv vrstvy či zásyp objektu. Na základě pozorování vývoje geologického podloží v okolí se můžeme přiklonit k variantě, že šlo o výplň neznámé jámy bez zachyceného výkopu.

Uložení s. j. 109 vymezovala severní hranu v řezu zachyceného příkopu s. j. 510. Jeho jižní hrana byla vymezena odvalem výkopku s. j. 112, 113, 114, 120. Keramický materiál z odvalu příkopu lze datovat do 14. století. Zánik příkopu (výplň s. j. 111, 121) poté datujeme do století 15., stejně jako s. j. 110, výplň mírné deprese severně od příkopu. V superpozici pod odvalem příkopu se nacházel objekt s. j. 511 (výplň s. j. 128), z něhož pochází materiál 14. století.

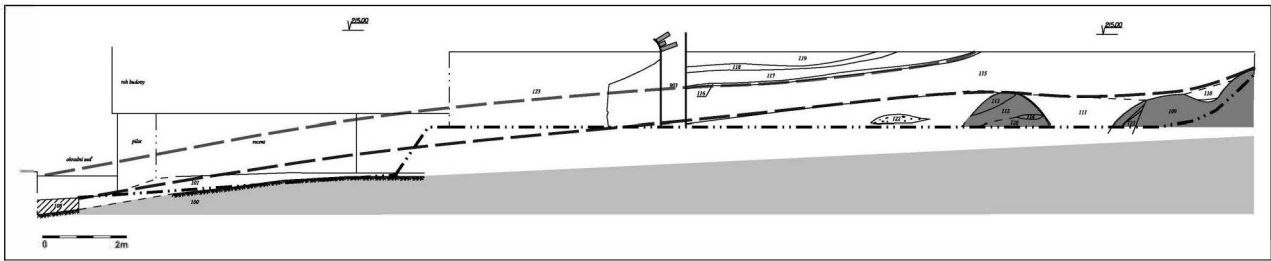

Obr. 45: Kopečná 41 (A012/2008).Vyznačení plochy výzkumu. Abb. 45: Kopečná-Str. 41 (A012/2008). Bezeichnung der Grabungsfläche.

Nejvýraznější nárůst terénu (s. j. 122, 115) lze datovat do průběhu 16. století. Navazoval sled méně mocných vrstev s. j. 116, 117, 118, 119. Nejmladší aktivitou zjištěnou v řezu P1 byla výstavba sklepa s. j. 903. Patřil k domu, který reprezentuje nároží s. j. 900.

V severní části staveniště bylo z úrovně jílovitého podloží zkoumáno několik relikvů odpadních jámek. V případě objektů s. j. 501 a 502 není tato interpretace zcela potvrzena. U objektu s. j. 502 ji však mohou naznačovat odhalené nárožní dřevěné stojky s. j. 905/1 a 905/2. Nepodařilo se je bohužel dendrochronologicky datovat. Keramickým materiálem byl objekt s. j. 502 (výplň s. j. 134) zařazen do první poloviny 16. století. Objekt s. j. 501 byl stratigraficky starší. Lépe dochována byla výdřeva čtvercové odpadní jámy s. j. 001 (s. j. 909). Měla vnitřní rámovou konstrukci, tvořenou trámy s. j. 909/1, 909/6, 909/12 a 909/15 a stojkami s. j. 909/21 a 909/22. Jednotlivá pole byla vyplněna dřevěnými pruty a tyčemi (obr. 47). Dendrochronologické vzorky s. j. 909/1 a 909/12 byly díky dochovanému podkornímu letokruhu datovány do období podzimu či zimy na přelomu let 1305 a 1306. Vzorky s. j. 909/6 a 909/15 udaly rozpětí od 1306 (resp. 1307) do 1316. Vznik jámy tak lze zasadit zhruba do roku 1306 nebo nedlouho poté.

Při severní hranici parcely byl odkryt relikv vstupu do sklípku či lochu. Vlastní vstupní chodba měla šířku 0,50 m. Reprezentovala ji šikmá plošina tesaná do podloží. Při předpokládaném ústí do sklípku či lochu byl odkryt pozůstatek dřevěného schodu s. j. 904 a byla zde situována sloupová jáma s. j. 505. Podobné objekty známe

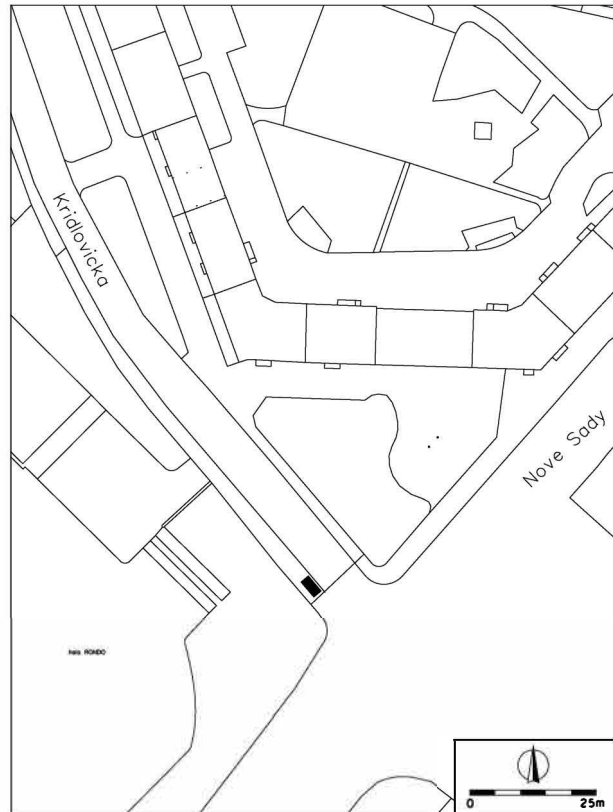
Obr. 46: Kopečná 41 (A012/2008). Profil P1. Abb. 46: Kopečná-Str. 41 (A012/2008). Schnitt P1.

Obr. 47: Kopečná 41 (A012/2008). Detail dřevěné konstrukce odpadní jímky (14. století). Abb. 47: Kopečná-Str. 41 (A012/2008). Detail der Holzkonstruktion der Latrine (14. Jahrhundert).

v současné době i z jiných lokalit v oblasti historického předměstí Brna či přilehlých středověkých vesnic.

Archeologický výzkum v prostoru parcely č. 1121 potvrdil bohaté středověké osídlení oblasti tzv. Provaznického vršku, zjištěné již dříve archeologickými výzkumy v sousedství. Zajímavým jevem se ukazuje výskyt středověkých příkopů v této oblasti. Příbuznost městskému prostředí vyjadřují četné nálezy odpadních jímek. Díky vhodnému geologickému podloží z nich byl získán soubor dendrochronologicky datovaných dřevěných prvků. Až na možný vstup do raženého sklípku či lochu nebyly zachyceny žádné pozůstatky staveb. Z hlediska nejstaršího osíd-

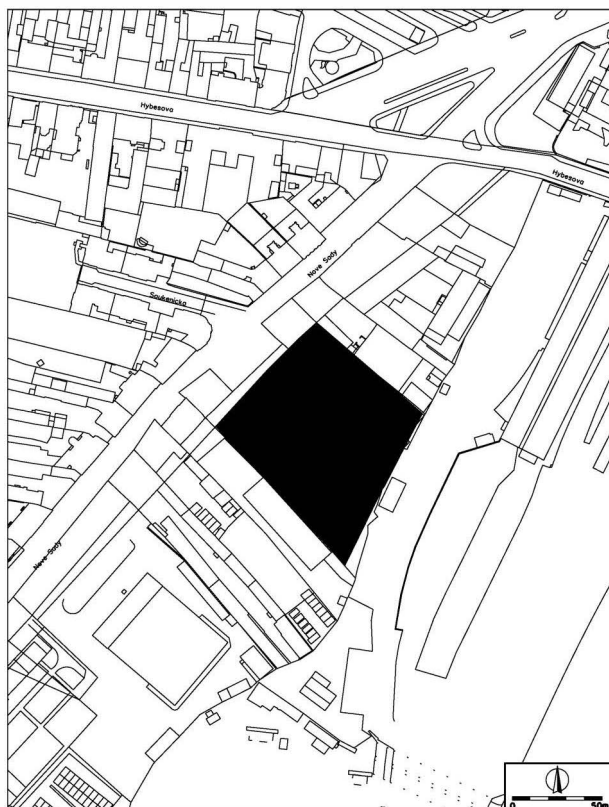
Obr. 48: Křídlovická (A081/2008). Vyznačení sledovaného výkopu. Abb. 48: Křídlovická-Str. (A081/2008). Bezeichnung des verfolgten Aushubs.

lení je důležitý soubor keramických zlomků datovaných na přelom 12. a 13. století (Holub, Zúbek 2008).

Křídlovická ulice, p. č. 1382/1 (akce A081/2008). Středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

V listopadu 2008 byl dokumentován řez stavební jámou podzemních kontejnerů na tříděný odpad v křižovatce ulic Křídlovická a Nové Sady (obr. 48).

Dokumentovaná situace osvětlila podmínky geologického podloží a navazující archeologické stratigrafie v prostoru severovýchodně haly Rondo. Povrch geologického podloží se v tomto prostoru nachází cca 0,90 m pod současným povrchem. Na náplavové horizonty, tvořené střídajícími se úrovněmi plastických hlín, hlinitých písků a písků, navazovala 0,40 m mocná šedá kulturní vrstva s nevýrazným keramickým materiálem, datovatelným do 15.–16. století. Nejmladší aktivitou bylo mělce založené základové kamenného zdivo nároží o šířce cca 0,50 m. K jeho stavbě byly použity pískovce a slepenice

Obr. 49: Nové sady 19–25 (A009/2008). Vyznačení plochy výzkumu. Abb. 49: Nové sady-Str. 19–25 (A009/2008). Bezeichnung der Grabungsfläche.

Old Red pojené šedou maltou s patnými zlomky vápna (Holub 2008e).

Nové sady 19–25, p. č. 1341, 1342, 1343 (akce A009/2008). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti se stavbou „Administrativní centrum Titanium ul. Nové sady, Brno-město“ proběhl od 30. 4. do 19. 6. 2008 na ploše parcel 1341, 1342 a 1343 záchranný archeologický výzkum (obr. 49).

Dokumentované středověké a novověké situace souvisí s někdejší předměstím Novosady (obr. 50, 51, 52). Nejstarší spadají do 14. a 15. století. Byly dokumentovány také mladší aktivity, pozůstatky kontinuálního vývoje předměstí přes 16., 17., 18. a 19. století až do století dvacátého. Zachyceny byly především aktivity patřící k bezprostřednímu či vzdálenějšímu zázemí domů – odpadní jámy a jámy, jámy na hašení vápna, studny/ cisterny atd. (Holub, Sedláčková, Zapletalová, Zúbek 2008).

Pekařská ulice, p. č. 958 (akce A053/2008). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

O akci je referováno v oddíle Husova ulice, Pekařská ulice, k. ú. Brno-město (obr. 25).

Pekařská ulice, p. č. 958 (A041/2008). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V rámci přípravných prací pro rekonstrukci ulic Husova a Pekařská proběhl dohled nad obnovou trasy plynového potrubí v ulici Pekařská (obr. 25).

Akce je ve fázi zpracování, proto bude o jejích výsledcích referováno později.

Obr. 50: Nové sady 19–25 (A009/2008). Pohled od severozápadu na sondu S2. Abb. 50: Nové sady-Str. 19–25 (A009/2008). Blick von Nordwesten auf die Sonde S2.

Obr. 51: Nové sady 19–25 (A009/2008). Zčištění odpadní jámy. Abb. 51: Nové sady-Str. 19–25 (A009/2008). Säuberung der Latrine.

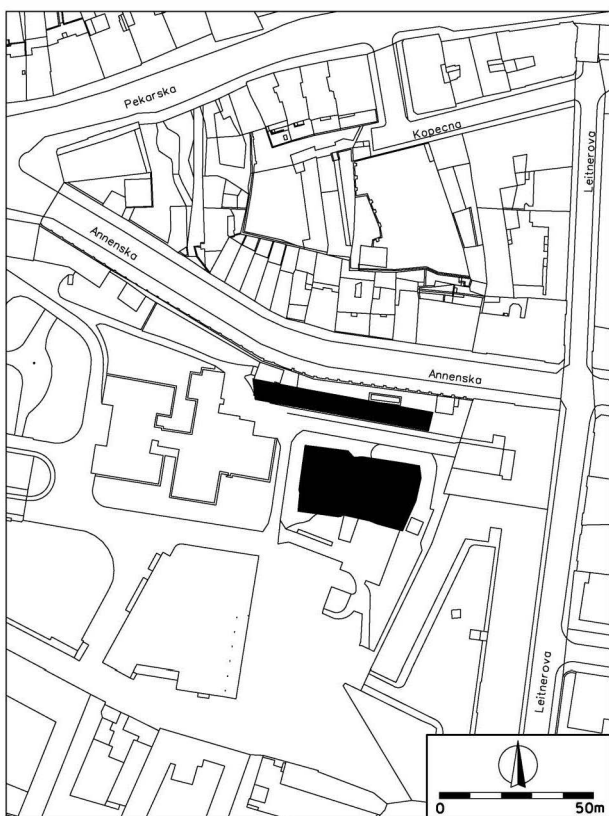
Pekařská ulice 53, p. č. 1752/1 (akce A066/2008). Středověk, novověk. Město, klášter. Záchranný výzkum.

V říjnu 2008 započal záchranný archeologický výzkum v prostoru Fakultní nemocnice U sv. Anny. Byl vyvolán výstavbou Mezinárodního centra klinického výzkumu (International Clinical Research Center – ICRC). Plocha výzkumu se nacházela ve východní části nemocničního areálu v bezprostředním sousedství ohradní zdi Anenské ulice (obr. 53). Výzkum bude pokračovat i v roce 2009, proto o jeho konečných výsledcích preferujeme později (obr. 54–56).

Dosavadní výsledky potvrzují předpoklad, že daný prostor nebyl ve středověku a novověku zastavěn. Podle písemných pramenů se zde měla nacházet zahrada, náležející ke klášteru dominikánek U sv. Anny, který založila Eliška Přemyslovna v roce 1312. V jižním prostoru protékal mlýnský náhon, někdejší rameno řeky Svratky. Šlo o poměrně vlhký terén pod Františkovem (Petrov), nazývaný Žabí louže či Loužová louka. Jisté aktivity se však v daném prostoru odehrávaly. Dokumentováno bylo několik jam, většinou neznámé funkce (nejstarší ze 14.–15. století). Byly odkryty relikty dvou otopných zařízení z 19. století (Zúbek 2008).

Obr. 52: Nové sady 19–25 (A009/2008). Část dřevěné konstrukce odpadní jímky. Abb. 52: Nové sady-Str. 19–25 (A009/2008). Die Teile der Holzkonstruktion der Latrine.

Obr. 53: Pekařská 53 (A066/2008). Vyznačení plochy výzkumu. Abb. 53: Pekařská-Str. 53 (A066/2008). Bezeichnung der Grabungsfläche.

K. ú. Trnitá

Přízova ulice 4–6, p. č. 1017 (akce A040/2006). Doba hradištní, středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V roce 2008 bylo ukončeno zpracování záchranného archeologického výzkumu, který probíhal v letech 2006 a 2007 v souvislosti s výstavbou bytového domu (obr. 57, 58).

Výraznější středověké aktivity pocházely již z 9. a 10. století. Šlo o dvě jámy neznámé funkce. Byly zahloubeny do vrstvy, kterou (nebo alespoň její svrchní část) můžeme zařadit rovněž do tohoto období. Pravděpodobně vznikala již v mladší době železné a v mladších obdobích byla silně ovlivněna. Obsahovala poměrně

Obr. 54: Pekařská 53 (A066/2008). Pohled od východu na sondu S1. Abb. 54: Pekařská-Str. 53 (A066/2008). Blick von Westen auf die Sondage S1.

Obr. 55: Pekařská 53 (A066/2008). Pohled od východu na sondy S2 a S3. Abb. 55: Pekařská-Str. 53 (A066/2008). Blick von Osten auf die Sondagen S2 und S3.

velký podíl pravěké keramiky. K ovlivnění nemuselo dojít pouze v období 9. a 10. století. Ve vrstvě byly totiž zaznamenány také ojedinělé zlomky keramiky pražského typu (6. století) a některé střepy by bylo možné začlenit do 8. století. Výplně jmenovaných jam obsahovaly železnou strusku, dokládající zpracování tohoto kovu někde v blízkosti zkoumaného prostoru. Překryla je vrstva, kterou řadíme do 11.–12. století. Není však vyloučeno, že náleží až do 13. století.

13. století přineslo značný nárůst stavebních aktivit. Dokumentována byla řada kulových a sloupových ja-

Obr. 56: Pekařská 53 (A066/2008). Relikt otopného zařízení z 19. století. Abb. 56: Pekařská-Str. 53 (A066/2008). Relikt der Heizanlage aus dem 19. Jahrhundert.

Obr. 58: Přízova 4–6 (A040/2006). Pohled od severu na středověké situace v sondě S6-B. Abb. 58: Přízova-Str. 4–6 (A040/2006). Blick von Norden auf die mittelalterlichen Befunde in der Sonde S6-B.

Obr. 57: Přízova 4–6 (A040/2006). Vyznačení plochy výzkumu. Přízova-Str. 4–6 (A040/2006). Abb. 57: Přízova-Str. 4–6 (A040/2006). Bezeichnung der Grabungsfläche.

mek, jam neznámé funkce a vrstev. Nejvýraznější situací bylo zahloubené pyrotechnologické zařízení ve tvaru písmene „T“. Několik zahloubených objektů bylo přiřazeno 14. a 15. století. Zmínit je nutné především jámu s vsazeným dřevěným sudem, snad odpadní jímku.

Středověké situace se koncentrovaly v západní části zkoumané plochy. Zdá se, že byla zachycena okrajová část osídlení. Pravděpodobně to souviselo s tím, že východnější prostor se již nacházel v blízkosti Ponávky a její záplavové zóny.

Některé středověké aktivity byly překryty částí souvrství, které datujeme do 16. století. Domníváme se, že zkoumaná plocha byla zemědělsky využívána. Podle mikromorfologické analýzy jde o horizont, kdy zaplavování

je podobného charakteru jako v pravěkém období, ale převládá přímý rozplavený spraš. Souvrství je tedy makroskopicky světlejší než pravěké a raně středověké vrstvy a nese mnohem slabší stopy vegetace. Není vyloučeno, že se začalo ukládat již ve 13. století. Pokud by se ve svrchní části nejednalo o navážku, bylo by nutné se zaplavováním (a zvyšováním úrovně terénu) počítat až v průběhu 16. století.

Ze 14.–16. století nám chybějí doklady povrchových aktivit a vrstev. Situace 13. století jsou překryty navážkou datovanou do 17.–18. století. Nejspíše je nutné předpokládat úpravy, které terén v raném novověku snížily, aby byl následně v 17.–18. století opět navýšen. Navyšování pokračovalo asi i v 19. století, než zde byl vystavěn dům, asanovaný ve 20. století. Novověké aktivity však nebyly zevrubněji zkoumány.

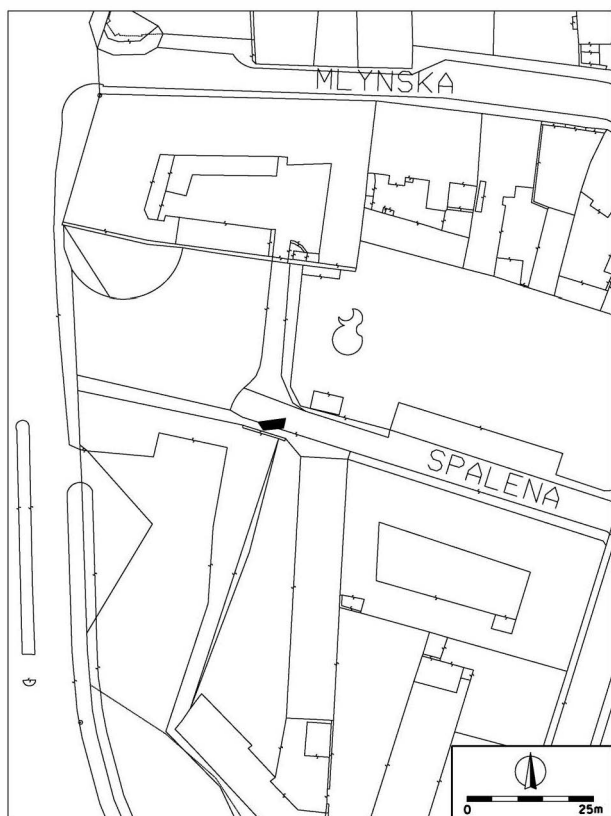
Archeologický výzkum potvrdil již starší poznatky o středověkém osídlení lokality od 7. do 13. století, kdy se území stalo součástí I. předměstské čtvrti rozvíjejícího se Brna.

Při výzkumu byl získán soubor středověkých a novověkých nálezů, který z podstatné části tvoří zlomky keramických nádob a zvířecí kosti. Dále byly nalezeny zlomky železných předmětů (např. středověká podkova a klíč) a předmětů z barevných kovů (např. dva prsteny), méně pak zlomky skleněných nádob, stavební keramiky a kostěné předměty. Byly získány také zlomky středověkých drobných keramických plastik zvířat (např. koníček) (Sedláčková, Zúbek 2008).

Spálená ulice, p. č. 1059 (akce A039/2008). Doba hradištní, Středověk. Město. Záchraný výzkum.

Výzkum byl vyvolán stavbou měřírny Dopravního podniku města Brna v komunikaci na Spálené ulici. Proběhl na přelomu května a června 2008. Jednalo se o zemní zásah malého rozsahu (obr. 59).

Zkoumaný prostor se nachází v prostoru středověké I. předměstské čtvrti, v blízkosti ulice Mlynské. Její trasa je rovněž středověkého původu. Hluboko do novověku se cesta a osídlení, které ji obklopovalo, nazývalo Malá Křenová. Dnešní název ulice je až záležitostí 19. století, i když Sladovnický mlýn, k němuž cesta vedla, je opět středověkého původu (Flodrová 1997, 152; Kuča 2000, 424). Vzhledem k doloženému raně středověkému osíd-

Obr. 59: Spálená (A039/2008). Vyznačení sledovaného výkopu. Spálená-Str. (A039/2008). Abb. 59: Spálená-Str. (A039/2008). Bezeichnung des verfolgten Aushubs.

lení je otázkou možný starší původ této trasy. Mohlo by se jednat o komunikaci vedoucí od Olomouce ke Starému Brnu a obcházející svahy Petrova. Prozatím neznáme raně středověké osídlení z blízké Velké Křenové, což byla komunikace na Olomouc ve vrcholném středověku a novověku. Zástavba, zvaná v pramenech Malá Křenová či Nová Křenová, má ale původ až v rozparcelování špilberských pozemků při cestě ke mlýnu v roce 1494 (Kuča 2000, 425). Starší osídlení tohoto území zřejmě v pramenech vystupuje pod názvem Sladovnická čtvrť, jež se měla od poloviny 14. století rozkládat v okolí Sladovnického mostu. Ten překračoval Svratecký náhon na cestě od města ke Komárovu (Vičar 1966, 229). Tento stav může odrážet uskutečněnou snahu vytlačit nebezpečná řemesla z městského obvodu, výslovně vyjádřenou v městských privilegiích z roku 1243 (Flodr 1993, 10, 26). Případný odlišný raně středověký název před vznikem města není znám. Samotný název Spálená ulice je pozdní, původně se jmenovala Tempelgasse (1867) nebo U synagogy (1918). Dnešní název získala až po 2. světové válce podle vypálené synagogy (Flodrová 1997, 224).

Archeologicky bylo toto území opakovaně zkoumáno až poměrně nedávno. V roce 1995 prošel ulice Uhelnou, Mlýnskou, Spálenou a Dornych kanalizační sběrač a při této příležitosti bylo poprvé doloženo raně středověké a pravěké osídlení (Geislerová, Procházka 1996; Sedláčková 2007, 21–23). V roce 1997 následoval nezpracovaný a nezveřejněný výzkum na staveništi po demolovaném hotelu Metropol (Sedláčková 2007, 23–24; Procházka 2000, 28). Poté se lokality dotkly až výzkumy realizované v souvislosti s budováním kolektoru (Holub,

Kolařík, Merta, Peška, Zapletalová, Zůbek, 2004, 41–45; Zůbek 2002). Naposledy byl v letech 2006 a 2007 realizován plošný výzkum na blízké lokalitě Přízova 4–6 (referováno výše; předběžně Holub, Kolařík, Merta, Peška, Polánka, Sedláčková, Zapletalová, Zůbek 2007, 448). Opakovaně byla zachycena polykulturní lokalita osídlená již v pravěku (Sedláčková 2007, 21–27, 33–38; Holub, Kolařík, Merta, Peška, Polánka, Sedláčková, Zapletalová, Zůbek 2007, 448). Raně středověké osídlení se podařilo doložit již od pražského typu, poté pokračuje ve starší, střední a mladší době hradištní. Přesnější časové postavení a případnou kontinuitu nebo hiáty v osídlení bude možné stanovit až po srovnání s nálezy ze Starého Brna a jižní části města, eventuálně s dalšími lokalitami (Zubalík 2008; Holub, Kováčik, Merta, Peška, Procházka, Zapletalová, Zůbek 2002, 105–107; Holub, Kováčik, Merta, Peška, Zapletalová, Zůbek 2003, 70, 90; Holub, Kolařík, Merta, Peška, Zapletalová, Zůbek 2004, 41–45; Holub, Kolařík, Merta, Peška, Polánka, Sedláčková, Zapletalová, Zůbek 2007, 448).

Dnešní povrch lokality se nachází v nadmořské výšce okolo 201–202,50 m n. m. Geologické podloží nebylo při výzkumu zachyceno. Z akcí v bezprostředním okolí ale víme, že ho tvoří sprašová hlína poněkud odlišné konzistence, než jakou mají sprašové návěje v prostoru historického jádra. Na její povrch nasedá holocénní půdní horizont, v horní části antropogenně zkulturněný (Holub, Kolařík, Merta, Peška, Zapletalová, Zůbek 2004, 43; Sedláčková, Zůbek 2008).

Stavební jáma byla od úrovně cca 1,60 m od povrchu hloubena ručně. Ukázalo se však, že je převážně vyplněna písčítým zásepem nad klenbou kolektoru (zkoumáno při akci A006/2002–Holub, Kolařík, Merta, Peška, Zapletalová, Zůbek 2004, 41–45). Archeologický terén zde byl již zničen a zachoval se pouze jako řez archeologickými situacemi při jižní stěně stavební jámy. Byl dokumentován do úrovně cca 3,50 m od povrchu. Od sledování celé hloubky stěny stavební jámy, jež měla podle projektové dokumentace dosáhnout úrovně 4,20 m od povrchu, bylo upuštěno z bezpečnostních důvodů.

Zbytek původního terénu tvořilo středověké kulturní souvrství. Zjednodušeně řečeno, se souvrství skládalo ze světlejší svrchní a tmavé spodní části. Světlejší část vyznačovala silnou příměs rozkládající se organické hmoty a popela a byla oproti tmavšímu souvrství méně konzistentní, měla odpadní charakter. Její součástí byla svrchní vrstva o mocnosti 0,25–0,30 m. Pod ní byla rozlišena další úroveň, jež byla v západní části řezu oddělena spíše mechanicky, ve východní se ale jevila proti svrchní vrstvě jako výrazně světlejší. Tuto uložení oddělovala od tmavého souvrství zřetelná styková úroveň, která se místy vyznačovala zřetelnou příměsí žluté hlíny a popela. Tyto vrstvy poskytly vedle malých úlomků vrcholně středověké keramiky (slídnatá keramika, okraje džbánku, výduť zdobená radélkem) různě starou a nepřilíš typickou raně středověkou keramikou. Vznikaly asi ve 13.–14. století.

Tmavší část souvrství, vizuálně odpovídající zkulturněné půdě, začínala mírně zvodnělou vrstvou. Rozdíly mezi vrstvami byly jen nepatrné. Někdy byly jednotlivé horizonty od sebe odděleny díky náznaku stykové plochy (kamínky), někdy spíše jen mechanicky. Výjimku před-

stavoval pouze výrazně uhlíkatý a měkčí zásyp mělkého výkopu či deprese. Podle složení nálezů se jedná převážně o raně středověké aktivity. Přitom většina materiálu není typická. Jen s velkou mírou pravděpodobnosti můžeme nejspodnější dvě vrstvy prohlásit za starší než mladohradištní, a to jen proto, že z těchto vrstev nebyla získána tuhá keramika. Početnější soubor byl získán z nejsvrchnější vrstvy, z něhož pochází i zlomek tuhé zásobnice a výdut' s radélkem. Vyzvednuta byla i drobná kovová tyčinka, jejíž funkce snad vyjde najevo po konzervaci. Svrchní část souvrství se tedy utvářela až v 1. polovině 13. století, popř. v této době povrch souvrství fungoval jako pochůzná úroveň a ukládal se na něm odpad.

Ve všech případech se ovšem metodou vzorkování podařilo získat jen nepočetné soubory o charakteru terciérního odpadu (malé otřelé fragmenty). Původně očekávané pravěké stáří báze souvrství se při zpracování nálezů nepotvrdilo. Je ale nutno poznamenat, že i při plošně vedeném výzkumu byly odebrané nálezové soubory z kulturních vrstev rozlišených na Spálené a Přízově ulici smíšené a obsahovaly často různě staré pravěké, raně i vrcholně středověké nálezy. Důvody tohoto faktu mohou být různé. K době ukládání vrstev se tedy nelze vyjádřit zcela přesně. Je možné pouze stanovit, kdy byl vývoj obou souvrství uzavřen (Zapletalová 2008).

Petr Holub, Václav Kolařík, David Merta, Marek Peška, Lenka Sedláčková, Dana Zapletalová, Antonín Zůbek

Literatura

- Bukovský, J., Cejnková, D. 1975:** Středověké nálezy v obvodu kartuziánského kláštera v Králově Poli. *Pa-májková péče* 35, 235–249.
- Černá, L., Sedláčková, L., Zůbek, A. 2008a:** Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Komplexní regenerace historického jádra – ostatní komunikace – ulice Kozí“. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 32/08. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Černá, L., Sedláčková, L., Zůbek, A. 2008b:** Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Komplexní regenerace historického jádra – ostatní komunikace – ulice Kobližná, Poštovská“. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 33/08. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Černá, L., Sedláčková, L., Zůbek, A. 2009:** „Víceúčelová budova u vyústění kolektoru v ulici Josefská, Brno“, parc. č. 288/1, 288/2, 288/3, 288/7, 288/14, 288/15, 288/22, 288/24, 227/1, 249/1, k. ú. Město Brno. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 34/08. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Dejmal, M., Peška, M., Sedláčková, L. 2008:** Brno, Bašty 2. Terénní dokumentace z akce A20/08. Uloženo: Archiv terénní dokumentace, Archaia Brno, o. p. s.
- Flodr, M. 1993:** *Iura originalia civitatis Brunensis. Privilegium českého krále Václava I. z ledna roku 1243 pro město Brno.* Brno.
- Flodrová, M. 1997:** *Brněnské ulice a vývoj jejich názvů od 13. století po dnešek.* Brno.
- Geislerová, K., Procházka, R. 1996:** Brno – kanalizační sběrač I. stavba, Rkp. nálezové zprávy, č. j. 129/96m. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, ÚAPP Brno.
- Hállová-Jahodová, C. 1947:** *Brno. Stavební a umělecký vývoj města.* Praha.
- Hállová-Jahodová, C. 1975:** *Brno. Dílo přírody, člověka a dějin.* Brno.
- Holub, P. 2007:** Brno, Božetěchova 2, pasportizace objektu bednární (stavebně historické vyhodnocení). Rkp. z akce A113/07. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P. 2008a:** Brno, Božetěchova 1. Terénní dokumentace z akce A3/08. Uloženo: Archiv terénní dokumentace, Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P. 2008b:** Brno, Božetěchova 2. Terénní dokumentace z akce A52/08. Uloženo: Archiv terénní dokumentace, Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P. 2008c:** Brno, Božetěchova 2. Terénní dokumentace z akce A87/08. Uloženo: Archiv terénní dokumentace, Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P. 2008d:** Brno, Hybešova 30. Terénní dokumentace z akce A88/08. Uloženo: Archiv terénní dokumentace, Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P. 2008e:** Brno, Křídlovická. Terénní dokumentace z akce A81/08. Uloženo: Archiv terénní dokumentace, Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P., Kolařík, V., Kováčik, P., Merta, D., Peška, M., Procházka, R., Zapletalová, D., Zůbek, A. 2004:** Systematický archeologický výzkum města Brna. *Forum Urbes Medii Aevi* I., 57–97.
- Holub, P., Kolařík, V., Merta, D., Peška, M., Polánka, P., Sedláčková, L., Zapletalová, D., Zůbek, A. 2007:** Brno (okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 48, 410–461, Brno.
- Holub, P., Kolařík, V., Merta, D., Peška, M., Zapletalová, D., Zůbek, A. 2004:** Předběžné výsledky záchranných archeologických výzkumů v Brně v roce 2003. *Přehled výzkumů* 45, 39–95.
- Holub, P., Kolařík, V., Zůbek, A. 2008:** Brno-Kozí. Terénní dokumentace z akce A53/08. Uloženo: Archiv terénní dokumentace, Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P., Kováčik, P., Merta, D., Peška, M., Procházka, R., Zapletalová, D., Zůbek, A. 2002:** Předběžné výsledky záchranných archeologických výzkumů v Brně v roce 2001. *Přehled výzkumů* 43, 71–114.
- Holub, P., Kováčik, P., Merta, D., Peška, M., Zapletalová, D., Zůbek, A. 2003:** Předběžné výsledky záchranných archeologických výzkumů v Brně v roce 2002. *Přehled výzkumů* 44, 57–100.
- Holub, P., Merta, D. 2008:** Brno, Benešova ulice, výstavba víceúčelového objektu. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 35/08. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P., Merta, D. 2009:** Brno. Dům umění, Malinovského náměstí 2 (rekonstrukce objektu). Rkp. nálezové zprávy, č. j. 45/08. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P., Merta, D., Peška, M. 2008:** Brno, Muzejní 2. Terénní dokumentace z akce A73/08. Uloženo: Archiv terénní dokumentace, Archaia Brno, o. p. s.

- Holub, P., Merta, D., Peška, M., Zůbek, A. 2008:** Brno-Jakubské náměstí. Terénní dokumentace z akce A55/01. Uloženo: Archiv terénní dokumentace, Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P., Sedláčková, L. 2008:** Brno, Orlí 19–21. Terénní dokumentace z akce A75/08. Uloženo: Archiv terénní dokumentace, Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P., Sedláčková, L., Zapletalová, D., Zůbek, A. 2008:** Brno-Nové sady – Titanium. Terénní dokumentace z akce A09/08. Uloženo: Archiv terénní dokumentace, Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P., Zůbek, A. 2008:** Brno, Kopečná 41. Bytový dům Anenské terasy – objekt 2. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 36/08. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Hrubý, V. 1961:** Staroslovanské Brno. *Brno v minulosti a dnes* 3, 130–148.
- Jordánková, H., Sulitková, L. 1991:** Zásobování města Brna vodou ve středověku (K 900. výročí první zmínky o Brně). *Vlastivědný věstník moravský* 43, 304–316.
- Kolařík, V. 2007:** Opevnění města Brna do konce třicetileté války na základě archeologických výzkumů. Rkp. diplomové práce. Uloženo: Knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno.
- Kolařík, V., Merta, D., Zůbek, A. 2008:** Brno-Česká, Joštova – blok 47b, 48b, 68b, 69. Terénní dokumentace z akce A21/08. Uloženo: Archiv terénní dokumentace, Archaia Brno, o. p. s.
- Kolařík, V., Peška, M., Zapletalová, D. 2005:** Brno, Anenské terasy. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 20/05. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Kolařík, V., Peška, M., Zůbek, A. 2008:** Brno-Besední ulice. Terénní dokumentace z akce A36/08. Uloženo: Archiv terénní dokumentace, Archaia Brno, o. p. s.
- Kolařík, V., Sedláčková, L. 2008:** Brno, Kozí 5. Polyfunkční dům. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 39/08. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Kolařík, V., Sedláčková, L., Zůbek, A. 2008:** Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě Hotel Městský dvůr v Brně, Šilingrovo náměstí č. 2. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 57/07. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Kuča, K. 2000:** *Brno – vývoj města, předměstí a připojených vesnic*. Praha–Brno.
- Lisá, L. 2005:** Posudek na geologickou stavbu kolektoru Kobližná. Rkp. zpráv. Uloženo: Archiv Archaia Brno, o. p. s.
- Merta, D. 2002:** Sanace brněnského podzemí blok 34. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 9/02. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Merta, D., Kováčik, P., Peška, M., Procházka, R., Sadílek, J. 2001:** Předběžné výsledky záchranných archeologických výzkumů v Brně v roce 2000. *Přehled výzkumů* 42 (2000), 75–107.
- Merta, D., Peška, M., Procházka, R., Sadílek, J. 2000:** Předběžné výsledky záchranných archeologických výzkumů v Brně v roce 1999. *Přehled výzkumů* 41 (1999), 35–61.
- Merta, D., Sedláčková, L., Zůbek, A. 2005:** Nálezová zpráva o provedení archeologického výzkumu při stavbě „Komplexní regenerace historického jádra – ostatní komunikace – Rekonstrukce Jakubského nám.“ Rkp. nálezové zprávy, č. j. 22/05. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Müller, Z., Flodrová, M., Budík, M., Schildberger, V. 2005:** *Bomby nad Brnem. Zpráva o leteckém bombardování města Brna v letech 1944 a 1945*. Brno.
- Peška, M. 2001:** Brno, Benešova 10, VZP. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 5/01. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Peška, M. 2008a:** Terénní dokumentace z akce A88/08. Uloženo: Archiv terénní dokumentace, Archaia Brno, o. p. s.
- Peška, M. 2008b:** Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě Pavilonu „P“ v areálu BVV. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 70/08. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Peška, M., Zapletalová, D., Sedláčková, L. 2005:** Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě sekundárních kolektorů K7, Kobližná–náměstí Svobody v k. ú. Brno-střed. Kobližná, Sukova, Poštovská a Kozí. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 39/05. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Polánka, P. 2005:** Studny ve středověkém Brně. Vztah k přírodnímu prostředí, otázka zásobování středověkého Brna vodou. Rkp. diplomové práce. Uloženo: Knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno.
- Polánka, P., Zůbek, A. 2008:** Archeologické doklady vodohospodářství středověkého a novověkého Brna v prostoru Dolního trhu. *Archeologia technica* 19, 110–124.
- Procházka, R. 1997:** Brno-Orlí ul., blok 23, sondy. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 4/97. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Procházka, R. 1999:** Brno-Orlí ul., parc. č. 684/1, 2. *Přehled výzkumů* 40 (1997–1998), 296–297.
- Procházka, R. 2000:** Zrod středověkého města na příkladu Brna (k otázce odrazu společenské změny v archeologických pramenech). *Mediaevalia archaeologica* 2, 7–158.
- Samek, B. 1994:** *Umělecké památky Moravy a Slezska 1 (A–I)*. Praha.
- Sedláčková, L. 2007:** Stručný přehled pravěkého osídlení v oblasti Brno-Trnitá. Rkp. seminární práce. Uloženo: Knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno.
- Sedláčková, L., Zůbek, A. 2008:** Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Novostavba bytového domu, ul. Přízova 4–6, Brno“. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 25/07. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Vičar, O. 1965:** Místopis Brna v polovici 14. století (prostor uvnitř městských hradeb). *Brno v minulosti a dnes* 7, 242–283.

- Vičar, O. 1966:** Místopis Brna v polovici 14. století (před-městí). *Brno v minulosti a dnes* 8, 226–275.
- Zapletalová, D. 2008:** Brno, Spálená ulice – měnřna DPMB. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 19/08. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Zatloukal, P. 1997:** *Brněnská okružní třída*. Brno.
- Zatloukal, P. 2000:** Brněnský Dům umělců a jeho někdejší architektura. In: *90 let Domu umění města Brna. Historie jednoho domu*. Brno, 37–44.
- Zatloukal, P. 2002:** *Příběhy z dlouhého století. Architektura let 1750–1918 na Moravě a ve Slezsku*. Olomouc.
- Zatloukal, P. 2006:** *Brněnská architektura 1815–1915. Průvodce*. Brno.
- Zatloukal, R. 1997:** Brno-Město, Novobranská 3, úpravy na budově JAMU. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 135/97. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Ústav archeologické památkové péče, v. v. i.
- Zatloukal, R. 1999:** Brno – Novobranská ulice č. 3, parc. č. 257. *Přehled výzkumů* 40 (1997–1998), 296.
- Zubalík, J. 2008:** Slovanská keramika z ulice Spálená (okr. Brno-město). Rkp. bakalářské diplomové práce. Uloženo: Knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno.
- Zůbek, A. 2001:** Brno. Josefská 7, 9–Novobranská 24, 26, 28. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 25/01. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Zůbek, A. 2002:** Brno, ulice Spálená – kolektor. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 1/02. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Zůbek, A. 2008:** Brno – Pekařská 53 – ICRC. Terénní dokumentace z akce A66/08. Uloženo: Archiv terénní dokumentace, Archaia Brno, o. p. s.

Resumé

Brno (Bez. Brno-Stadt)

Der vorliegende Beitrag stellt sich das Ziel, ähnlich wie in den vergangenen acht Jahren über die Ergebnisse archäologischer Rettungsgrabungen zu informieren, die durch die gemeinnützige Gesellschaft Archaia auf dem Gebiet des Großen Brünns, vor allem im historischen Stadtkern und im Raum seiner historischen Vorstädte durchgeführt wurden. Die Perspektiven, Konzeption und Methodik der systematischen archäologischen Erforschung des Zentrums Brünns blieben unverändert (Merta, Peška, Procházka, Sadílek 2000, 35–36, zuletzt zusammenfassend in Holub, Kolařík, Kováčik, Merta, Peška, Procházka, Zapletalová, Zůbek 2004, 57–97).

Archäologische Rettungsgrabungen in Brunn im Jahre 2008:

Die im Jahre 2008 durchgeführten Grabungen können in drei Gruppen geteilt werden: 1) Flächengrabungen, 2) Grabungen im Rahmen des Projekts der „Sanierung der Brünner Kellerräume“, 3) kleinere Terraingrabungen und Dokumentation von Versorgungsnetzen. Als 4. Gruppe werden Grabungen angeführt, deren Terrainphase schon früher, aber die Bearbeitung und Auswertung erst im Jahre 2008 erfolgte.

Ad 1) Flächengrabungen

Die 2007 aufgenommene Grabung in der Jakubská- und Rašínova-Straße (Aktion A086/2007) setzte fort. Im Raum der Straße Nové sady 19–25 wurde eine Grabung durchgeführt (Aktion A009/2008). Aufgenommen wurden die Grabungen in Orlí-Straße 19–21 (Aktion A075/2008) und Pekařská-Straße 53 (Aktion A066/2008), die auch im Jahre 2009 fortsetzen werden.

Ad 2) Suchschnitte, die im Rahmen des Projekts der „Sanierung der Brünner Kellerräume“ dokumentiert wurden

Im Rahmen des Projekts der „Sanierung der Brünner Kellerräume“, über welches bereits 2000 detailliert berichtet wurde (Merta, Peška, Procházka, Sadílek 2000, 36), wurden im Jahre 2008 2 Projekte realisiert. „Saniert“ wurden die Blöcke 47b, 48b, 68b und 69 – Česká- und Joštova-Straße (Aktion A021/2008). Zwei Suchschnitte wurden in der Husova-Straße im Gehsteig vor dem Hotel International angelegt (Aktion A070/2008).

Ad 3) Grabungen kleineren Umfangs

Straße Bašty 2 (Aktion A020/2008), Bauerova-Straße (Aktion A062/2008), Benešova-Straße 6, Orlí-Straße 34 (Aktion A099/2007), Besední-Straße (Aktion A036/2008), Božetěchova-Straße 1 (Aktion A003/2008), Božetěchova-Straße 2 (Aktion A052/2008), Božetěchova-Straße 2 (Aktion A087/08), Dominikanerplatz (Aktion A079/2008), Husova-Straße, Pekařská-Straße (Aktion A041/2008), Hybešova-Straße 30 (Aktion A088/2008), Josefská-Straße 15–19 (Aktion A111/2007), Joštova-Straße, Moravské náměstí – Mährischer Platz (Aktion A080/2008), Kopečná-Straße 41 (Aktion A012/2008), Kozí-Straße 5 (Aktion A007/2008), Křídlovická-Straße (Aktion A081/2008), Malinovského-Platz 2 (Aktion A008/2008), Muzejní-Straße 2 (Aktion A073/2008), Spálená-Straße (Aktion A039/2008).

Ad 4) Bearbeitung und Auswertung abgeschlossener Grabungen

Im Jahre 2008 wurde die Bearbeitung der 2006 und 2007 durchgeführten Grabungen abgeschlossen. Es handelt sich um folgende Aktionen: Běhounská-, Dvořákova-, Jezuitská-, Kozí-Straße (A002/2007), Koblížná-Straße, Poštovská-Straße (A025/2007), Přívova-Straße 4–6 (A040/2006), Platz Šilingrovo náměstí 2 (A005/2006).

Vorläufige Ergebnisse einzelner Grabungen (Aktionen sind in alphabetischer Reihenfolge nach Katastern angeordnet):

Katastralgebiet Královo Pole

Božetěchova-Straße 1, Parzellennr. 594/2, 595 (Aktion A003/2008). Mittelalter, Neuzeit. Siedlung, Schloss. Rettungsgrabung.

Die 2008 im Raum des sog. Schösschens durchgeführte Grabung stellt die letzte Etappe der Aktion dar, die im Rahmen der Rekonstruktion des ehemaligen Wirtschaftshofs des Kartäuserklosters in Královo Pole erfolgte.

Erfasst wurde ein Segment des Kellers eines holzlehmigen Baus aus dem 14.–15. Jahrhundert. Die dendrochronologische Analyse präziserte die Datierung der ältesten Entwicklungsetappe des Schösschens in die 1670er

Jahre. Starke Umbauten sind in den 1760er bis 1780er Jahren anzunehmen.

Božetěchova-Straße 2, Parzellennr. 594/2, 595 (Aktion A052/2008). Mittelalter, Neuzeit. Klosterareal. Rettungsgrabung.

Die Grabung verlief im Sommer und Herbst 2008 im Zusammenhang mit der Rekonstruktion der sog. Fassbinderei im Areal des Kartäuserklosters.

Es wurde das sekundäre Gewölbe im Untergeschoss des Gebäudes nachgewiesen. Die ursprüngliche flache Decke kam durch Reihen von Balkenlöcher in der Ost- und Westwand zum Ausdruck. Auf der Nordwand wurden unter dem Terrainniveau Relikte des Außenverputzes mit Quadermuster wohl aus dem 14. Jahrhundert entdeckt. In der spätgotischen Phase wurde die Nordwand mit drei Kragsteinen versehen, die wohl eine leichte Holzlehmkonstruktion trugen.

Božetěchova-Straße 2, Parzellennr. 2 (Aktion A087/08). Mittelalter, Neuzeit. Kloster. Rettungsgrabung.

Die Grabung verlief im November und Dezember 2008 im Zusammenhang mit der Entfeuchtung des Mauerwerks der Zelle A und des anliegenden Abschnitts des großen Ambits des Kartäuserklosters in Královo Pole.

Es wurde das Grundmauerwerk der Zelle A1 und weiterer bisher unbekannter Konstruktionen aus dem 14. Jahrhunderts freigelegt.

Katastralgebiet Město Brno

Straße Bašty 2, Parzellennr. 351 (Aktion A020/2008). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die Grabung verlief im Mai und Juni 2008 im Zusammenhang mit dem Aufbau des Parkhauses für das geplante Hotel Padowetz.

Es wurden mehrere Objekte (Vorratsgrube, Keller usw.) aus dem späten 12. und der Wende des 12. und 13. Jahrhunderts untersucht. Aus der nachfolgenden Periode stammten zwei Brotöfen, eine Abfallgrube, Überreste eines eingetieften holzlehmigen Baus, ein gemauerter Keller und ein Brunnen. Gegenwärtig wird die Grabung bearbeitet, daher wird darüber detailliert später berichtet werden.

Běhounská-, Dvořákova-, Jezuitská-, Kozí-Straße, Parzellennr. 13, 32, 59, 102 (Aktion A002/2007). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die Grabung verlief im Jahre 2007 im Zusammenhang mit der Aktion „Komplexe Regeneration des historischen Kerns – andere Kommunikationen – Kozí-Straße“.

Es wurde die mittelalterliche Erhöhung des Terrains auf öffentlichen Freiplätzen durch Abfall- und Planierschichten dokumentiert. Mittelalterliches oder neuzeitliches Pflaster höherer Qualität wurde nicht verzeichnet. Untersucht wurde eine neuzeitliche Kalkgrube und einige weitere Gruben unbekannter Funktion, ein mittelalterlicher Brunnen und Rillen nach Wagenrädern. Es wurden Teile gemauerter Kanalisation aus dem 19. Jahrhundert verfolgt. Die Grabung lieferte wichtige Informationen zur Problematik der bürgerlichen Bebauung der Kozí-Straße. Es wurden zehn gemauerte Bauten erkannt.

Benešova-Straße 6, Orlí-Straße 34, Parzellennr. 265/1, 267, (Aktion A099/2007). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die Grabung verlief im Mai bis Juli 2008 im Zusammenhang mit dem Aufbau des Mehrzweckobjekts an der Ecke der Benešova- und Orlí-Straße.

Sie brachte wichtige Erkenntnisse über die Besiedlung und Bebauung der mittelalterlichen Brünner Vorstadt. Es wurden zahlreiche Latrinen erforscht. In einigen Fällen blieb die Holzkonstruktion erhalten. Die letztgenannte wurde auch bei dem freigelegten Brunnen festgestellt. Weiter wurden drei Öfen, ein Keller und eine steinerne Kellerkonstruktion eines dem Brand zum Opfer gefallenen Hauses entdeckt. Alle genannten Objekte stammen aus dem Mittelalter, das jüngste gehört dem 15. Jahrhundert an. Freigelegt wurde auch ein Segment der barockzeitlichen Bastei der Stadtbefestigung.

Besední-Straße, Parzellennr. 593/2 (Aktion A036/2008). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Im Zusammenhang mit der Rekonstruktion des Parkplatzes in der Besední-Straße wurde im April 2008 eine Künette für elektrische Leitung entlang der Straße abgeteuft.

Darin wurden anschließend archäologische Befunde dokumentiert. Meistens handelte es sich um Relikte mittelalterlicher und neuzeitlicher gemauerter Bebauung.

Česká-Straße, Joštova-Straße, Parzellennr. 776, 789 (Aktion A021/2008). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die Grabung verlief im Frühjahr und im Sommer 2008 im Zusammenhang mit dem Projekt der „Sanierung der Brünner Kellerräume“.

Dokumentiert wurden mittelalterliche und neuzeitliche Aktivitäten, die mit der Existenz der ehemaligen historischen Vorstadt Brünns zusammenhängen. Es wurde ein Teil der barocken Basteibefestigung festgestellt, die im gegebenen Raum nach der Entfernung der Vorstadtbebauung erbaut worden war. Die Ergebnisse der Grabung werden gegenwärtig bearbeitet, daher wird darüber detailliert später berichtet werden.

Dominikanerplatz, Parzellennr. č. 509 (Aktion A079/2008). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Im November 2008 wurde die archäologische Grabung aufgenommen, die durch den Aufbau des Sekundärkollektors auf dem Dominikanerplatz in Brunn veranlasst wurde. Sie wird auch im Jahre 2009 fortsetzen, daher wird über ihre Ergebnisse später berichtet werden.

Husova-Straße, Parzellennr. 620/3 (Aktion A70/2008). Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die Grabung verlief im Jahre 2008 im Zusammenhang mit dem Projekt der „Sanierung der Brünner Kellerräume“.

Es wurde ein System von Kellerräumen entdeckt, die wohl aus dem 19. Jahrhundert stammen. Untersucht wurde auch ein Teil des Grabens der Stadtbefestigung.

Husova-Stráve, Pekařská-Stráve, Parzellennr. 367, 621, 958 (Aktion A053/2008). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die Grabung begann 2008 im Zusammenhang mit der umfangreichen Renovierung der Husova-Stráve und des anliegenden Teils der Pekařská-Stráve. Sie wird auch im Jahre 2009 fortsetzen, daher wird darüber detailliert später berichtet werden.

In der Husova-Stráve wurde ein Überrest der mittelalterlichen Vorstadtbesiedlung und der Rest eines neuzeitlichen Ziegelofens entdeckt. In der Pekařská-Stráve wurden mehrere Überreste eingetiefter Teile holzlehmiger Bauten identifiziert. An der Kreuzung der genannten Stráven wurden Relikte des Grundmauerwerks des Barbakans des Brünner Tors freigelegt.

Jakubská-Stráve, Rařínova-Stráve, Parzellennr. 548, 549/1 (Aktion A086/2007). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Im Mai 2008 wurde die archäologische Grabung abgeschlossen, die anlässlich der Renovierung der Stráven Jakubská und Rařínova seit 2007 durchgeführt worden war. Ihre Ergebnisse werden gegenwärtig bearbeitet, daher wird darüber später berichtet werden.

Josefská-Stráve 15–19, Parzellennr. 227/1, 288/1, 2, 3, 4, 7, 14, 15, 22, 23, 24 (Aktion A111/2007). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die Grabung verlief in den Jahren 2007 und 2008 anlässlich des Aufbaus des Mehrzweckgebáudes an der Kollektormündung in der Josefská-Stráve, Brünn.

Dabei wurde eine Grube unbekannter Funktion aus dem 12. Jahrhundert dokumentiert. Viel mehr Befunde brachte das 13. und 14. Jahrhundert. Es handelte sich vor allem um Aushübe–Pfosten- und Säulengrubchen, Gruben unbekannter Funktion, in die Sohle abgeteufte Keller und Untergeschosse holzlehmiger Bauten. Im 14.–16. Jahrhundert wurde eine starke Terrainerhöhung verzeichnet, hauptsächlich dank Abfall- und Aufschüttungsschichten. Aus derselben und der nachfolgenden Periode stammten ein paar Gruben unbekannter Funktion. Dokumentiert wurden zahlreiche Relikte neuzeitlicher gemauerter Bebauung.

Jořtova-Stráve, Moravské náměstí - Mährischer Platz, Parzellennr. 776, 800 (Aktion A080/2008). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Im November 2008 wurde die archäologische Grabung aufgenommen, die im Zusammenhang mit der Aktion „Komplexe Regeneration des historischen Kerns – andere Kommunikationen–Moravské náměstí“ verlief. Sie wird auch im Jahre 2009 fortsetzen, daher wird über ihre Ergebnisse später berichtet werden.

Kobliřná-Stráve, Pořtovská-Stráve, Parzellennr. 128, 144 (Aktion A025/2007). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die Grabung verlief im Jahre 2007 im Zusammenhang mit der Aktion „Komplexe Regeneration des historischen Kerns – andere Kommunikationen–Kobliřná- und Pořtovská-Stráve“.

Es wurde die mittelalterliche Terrainerhöhung auf öffentlichen Freiplätzen durch Abfall- und Packungsschichten dokumentiert. Das mittelalterliche oder neuzeitliche Pflaster höherer Qualität wurde nicht

verzeichnet. Von der historischen Bebauung konnten nur Relikte gemauerter Konstruktionen dokumentiert werden. Eine wichtige Entdeckung stellte die spätmittelalterliche oder neuzeitliche keramische Wasserleitung dar. Verfolgt wurden auch Teile gemauerter Kanalisation aus dem 19. Jahrhundert.

Kozí-Stráve 5, Parzellennr. 56/2 (Aktion A007/2008). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die Grabung verlief im Jahre 2008 im Zusammenhang mit dem Aufbau des Mehrgebáudes.

Untersucht wurden vor allem mittelalterliche und neuzeitliche Latrinen.

Malinovského-Platz 2, Parzellennr. 92/1, 93, (Aktion A008/2008). Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die Grabung verlief im Februar bis April 2008 im Zusammenhang mit der Renovierung des Hauses der Künste.

Die absolute Mehrheit der erforschten Befunde bildeten spätmittelalterliche und neuzeitliche Aufschüttungen. Darauf lagen Planierungen, die aus der barocken Basteibefestigung stammten, die Mitte des 19. Jahrhunderts aufgehoben worden war. Freigelegt wurde ein Teil des Luftschuttraums aus Beton aus dem 2. Weltkrieg.

Mujejní-Stráve 2, Parzellennr. 301, 302 (Aktion A073/2008). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die Grabung verlief Ende 2008 im Zusammenhang mit der Rekonstruktion des sog. Bischofshofs und der Treppe, die in den Hof von dem Kapuzinerplatz ausführt. Die Grabungsergebnisse werden gegenwärtig bearbeitet, daher wird darüber später berichtet werden.

Es wurde eine Schichtenfolge aus dem 13.–15. Jahrhundert erforscht, in welche Relikte gemauerter neuzeitlicher Bebauung eingetieft waren. Erfasst wurde ein Teil des Wasserleitungsstollens aus dem späten 17. Jahrhundert.

Orlí-Stráve 19–21, Parzellennr. 165, 166 (Aktion A075/2008). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die Grabung begann im Dezember 2008 und wird in Winter- und Frühlingsmonaten 2009 fortsetzen. Über ihre Ergebnisse wird später berichtet werden.

Bisher wurden ein paar mittelalterliche Latrinen, ein oberirdischer holzlehmiger und ein gemauerter Bau erforscht sowie das Untergeschoss eines weiteren holzlehmigen Baus.

Platz Šilingrovo náměstí 2, Parzellennr. 371 (Aktion A005/2006). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Befestigung. Rettungsgrabung.

Die Grabung verlief im Sommer 2007 im Zusammenhang mit dem Aufbau des Hotels Stadthof in Brünn, Šilingrovo náměstí 2.

Es wurde ein Segment des Grabens der Stadtbefestigung entdeckt. Seine älteste Phase fällt wohl ins Mittelalter. Weiter wurde seine allmähliche Entwicklung bis zum 17. Jahrhundert beobachtet, wo er wohl zugeschüttet worden war.

Katastralgebiet Pisárky

Bauerova-Straße; Parzellennr. 151/1 bis 17, 86/32, 38 und weitere (Aktion A062/2008). Neuzeit. Ackergrund. Rettungsgrabung.

Die Grabung verlief im Jahre 2008 im Zusammenhang mit dem Aufbau des Pavillons P im Areal des Brünner Messegeländes.

Dokumentiert wurden nur die Flussterrassen der Svatka, die Auelehme und Aufschüttungen aus dem 19. und 20. Jahrhundert.

Katastralgebiet Staré Brno

Hybešova-Straße 30, Parzellennr. 1291, 1292/1, 1292/2 (Aktion A088/2008). Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die Grabung begann im Herbst 2008 im Zusammenhang mit dem Aufbau des Mehrgebäudes. Sie wird im Jahre 2009 fortsetzen, daher wird darüber später berichtet werden.

Bisher wurde die Erhöhung der Geländeebene im Verlauf des 17.–18. Jahrhunderts dokumentiert.

Kopečná-Straße 41, Parzellennr. 1121 (Aktion A012/2008). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die Grabung verlief im März und April 2008 im Zusammenhang mit dem Anbau der Wohnhauses „Anenské terasy“.

Untersucht wurden Relikte der mittelalterlichen und neuzeitlichen Vorstadt. Es handelte sich um Latrinen, einen kleinen Keller oder ein Loch, Schichten und Reste gemauerter Bebauung.

Křídlovická-Straße, Parzellennr. 1382/1 (Aktion A081/2008). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Im November 2008 wurde der Schnitt durch die Baugrube der Untergrundkontainer für sortierten Abfall an der Kreuzung der Straßen Křídlovická und Nové Sady dokumentiert.

Auf Auelehmschichten beruhte die Kulturschicht aus dem 15.–16. Jahrhundert. Der jüngste Fund war das seichte steinerne Grundmauerwerk einer Gebäudeecke.

Nové sady – Straße 19–25, Parzellennr. 1341, 1342, 1343 (Aktion A009/2008). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die Grabung verlief im April bis Juni 2008 im Zusammenhang mit dem Aufbau des „Administrativen Zentrums Titanium Nové sady“.

Dokumentierte mittelalterliche und neuzeitliche Befunde (Latrinen, Brunnen/Zisternen usw.) hängen mit der ehemaligen Vorstadt Novosady zusammen. Die ältesten fallen in das 14. und 15. Jahrhundert.

Pekařská-Straße, Parzellennr. 958 (Aktion A053/2008). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Über die Aktion wird im Abteil Husova-Straße, Pekařská-Straße, Katastralgebiet Brunn-Stadt berichtet.

Pekařská-Straße, Parzellennr. 958 (A041/2008). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die Grabung verlief im Jahre 2008 im Zusammenhang mit der Vorbereitung der Rekonstruktion der Straßen Husova und Pekařská.

Die Aktion wird gegenwärtig bearbeitet, daher wird darüber später berichtet werden.

Pekařská-Straße 53, Parzellennr. 1752/1 (Aktion A066/2008). Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Kloster. Rettungsgrabung.

Im Oktober 2008 begann die archäologische Grabung im Raum des St. Anna-Fakultätskrankenhauses, die durch den Aufbau des Internationalen Zentrums klinischer Forschungen (International Clinical Research Center–ICRC) veranlasst worden war. Sie wird im Jahre 2009 fortsetzen, daher wird darüber später detailliert berichtet werden.

Bisherige Ergebnisse bestätigen die Annahme, dass der gegebene Raum im Mittelalter und der Neuzeit nicht bebaut war. Dokumentiert wurden nur ein paar Gruben unbekannter Funktion (die ältesten aus dem 14.–15. Jahrhundert). Es wurden Relikte zweier Heizanlagen aus dem 19. Jahrhundert freigelegt.

Katastralgebiet Trnitá

Prízova-Straße 4–6, Parzellennr. 1017 (Aktion A040/2006). Burgwallzeit, Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Die Grabung verlief in den Jahren 2006 und 2007 im Zusammenhang mit dem Aufbau des Wohnhauses.

Sie bestätigte ältere Kenntnisse über die mittelalterliche Besiedlung der Lokalität in der Zeitspanne des 7.–13. Jahrhunderts, wo das Gebiet Bestandteil der I. Vorstadt wurde. Aus dem 9.–10. Jahrhunderts stammen zwei Gruben unbekannter Funktion. Zahlreiche Aktivitäten brachte das 13. Jahrhundert. Es wurden viele Pfosten- und Säulengruben sowie Gruben unbekannter Funktion und Schichten dokumentiert. Der ausgeprägteste Befund war eine eingetiefte pyrotechnologische Anlage in T-Form. Mehrere eingetiefte Objekte wurden in das 14. und 15. Jahrhundert datiert. Erwähnenswert ist vor allem die Grube mit eingesetztem Holzfass.

Spálená-Straße, Parzellennr. 1059 (Aktion A039/2008). Burgwallzeit, Mittelalter. Stadt. Rettungsgrabung.

Die Grabung verlief an der Wende Mai–Juni 2008 im Zusammenhang mit dem Aufbau des Gleichrichtenerwerks des Straßenbahnbetriebs der Stadt Brunn.

Erfasst wurde nur ein kleines Segment der mittelalterlichen Schichtenfolge.

BRUNTÁL (K. Ú. BRUNTÁL – NISSKÉ PŘEDMĚSTÍ, OKR. BRUNTÁL).

Ruská ulice, p. č. 1611. Novověk. Hrobka, hřbitov. Záchraný výzkum.

V souvislosti s rekonstrukcí okapového chodníku u kaple sv. Michala na ul. Ruská, parc. č. 1611 v ochranném pásmu MPZ Bruntál, proběhl v měsíci říjnu roku 2008 záchraný archeologický výzkum (obr. 60). Původně hřbitovní kaple sv. Michala byla postavena v roce 1674 na popud velmistra řádu německých rytířů Johanna Kaspára z Ampringenu, podle projektu Baltazara zv. Carlo Fontany. Jedná se o volně stojící osmibokou centrálu se čtyřbokou sakristií s oratoř v patře, přiléhající k jihovýchodní straně. Střecha ve tvaru zalamané